

Politika

Zbolševisování bolševismu.

Kdo chce v tomto případě poznati nepřitele, musí přecísti spousty potíštěného papíru. Protokoly pátého sjezdu komunistické internacionály vycházely v »Rudém Právu« téměř dva měsíce. Kdyby nám byly zachovány také podrobné protokoly některých slavných církevních koncilů ze středověku, vysvitla by, myslím, nápadná podobnost. Táž přísnost ve vyhledávání a stíhání úchylek (slovo *úchylyk* a bylo z nejčastějších, jež se ozvalo na sjezdu); týž dogmatický duch a odhalování kacířů; týž pocit autority a internacionalita organizace, která se pokládá za povolnou ovládnouti svět; týž sklon k stanovení thesů, příkázání a předpisů; totéž dlouhé, svědomité, puntičkářsky se vyjímající hádání o odstíny slov a pojmů. Církevní koncily sotva věnovaly více času jemňoučkému stanovení vlastností Největější Trojice, než ho věnoval sjezd komunistické internacionály, aby přesně na vlas vymezil význam pojmů jako jsou: taktika jednotné fronty, dělnická vláda, dělnicko-rolnická vláda, jakési mírné přechodní období dělnické vlády, levá chyba, pravá chyba, akutně revoluční situace, meziheslo, ztrnulost taktiky, pružnost taktiky, maloburžoasní odchylnka, subjektivní faktor, objektivní faktor, strana mass, statistická většina, většina dělnické třídy, většina všech vykořisťovaných, rozhodující většina na rozhodujícím místě, většina mezi nejdůležitějšími vrstvami dělnické třídy a ještě všelijaká jiná většina.

Někdo snad bude tím naladěn humoristicky a bude se domnívati, že má co činiti se společností lidí, kteří narodili se k profesorství a filologické kritice a minuli se pak povoláním. Ale není mnoho příčin k humoru. Mezi demokracií a komunismem je rozpoután boj. Je faktem — a každý kongres internacionály o tom poučí — že komunisté daleko víc přemýšlejí o tomto boji než demokraté. Lze skoro říci, že nepřemýšlejí vůbec o ničem jiném. Vytvářejí celou vědu revoluční taktiky. Každou otázku revolučního postupu stokrát obrátí a proklepají, než z ní udělají thesů. V Moskvě se o tom o všem myslí jako na nějaké universitě. Je tu atmosféra napětí mozku, jako v laboratoři, kde se řeší obtížný chemický problém. Připravuje se tam železný systém. Každá zkušenost podrobí se mnohonásobnému ocenění. Není dnes organizace na světě, která by své záležitosti promýšlela s takovou intenzivou a takovou soustavností. Naproti tomu obrana proti komunismu spokojuje se prostředky více méně náhodnými a spoléhá se celkem na uklidňující síly normálního sociálního života. Jednou z jejích podstatných moudrostí jest these, že žádná kaše se nejjí tak horká, jak se uvaří. Řeknete, že komunismus je šílenství. Dobře, ale je v něm metoda. Řeknete, že je to nakažlivý bacil. Snad, ale ten bacil připravuje generální útok. Plány, a jsou to chytré plány, jsou již hotovy. V boji mezi demokracií a komunismem je intenzita v myšlení a strategii rozhodně na straně komunismu. A to jest nebezpečné. Největší chybou by

bylo podceňovat tu okolnost, že se někde intenzivně přemýšlí.

Je pravda, že komunismus upadá? Některé listy, i takové, které zastupují strany zřejmě slabší, libují si v opovržlivém tónu vůči komunismu a promlouvají o něm už jako o chcípající kočce. To jest ovšem pošetilé a nikterak to není doloženo fakty. Doufáme všichni, že komunismus prohraje svou jednostrannou věc, ale k opovržlivému tónu dosud není slušná příležitost. Je pravda, že upadla naděje na revoluci a že bude tím níže klesati, čím více se bude upevňovati normální sociální život. Je čím dále tím méně brad, které se roztřesou pohledem na pětícípou hvězdu. Ale pokud se týká situace komunistických stran, měl celkem pravdu Zinověv, pravil-li, že »téměř všude jsme na tom lépe než jsme byli před rokem«. Čtyři miliony hlasů, odevzdaných při německých volbách pro program občanské války a diktatury proletariátu, není maličkost. Před čtyřmi lety přijala komunistická internacionála ze všech zemí vlastně pouhé zlomky. Do dnešního dne vyrostly tyto zlomky ve většině států v massové strany. Tento úkol, položený Leninem, by byl tedy takřka splněn. Komunisté sice všude jsou daleci toho, aby představovali většinu obyvatelstva, ale je známo jejich opovržení k »statistické většině«. Ačkoliv nemají většinu, přece stojí mezi stranami nejpočetnějšími.

Dosáhnuvše toho, stojí před novým úkolem. Tento nový úkol vzbudil mezi zjevy pátého sjezdu největší pozornost a zaval, aspoň u nás, příležitost ke krupobiti krátkodechých vtípů a, jako vždy, ke zmínkám o Šmeralově otylosti: jest to heslo zbolševisování komunistických stran.

Z jakých důvodů dochází k vydání tohoto hesla právě nyní, když zpomalení revolučního tempa je i v Moskvě patrné a když už i tam příznávají, že v prvním revolučním zanícení počítali s měsíci, ač měli počítat s roky a snad desítiletími? V době, kdy po poměrné konsolidaci hospodářských poměrů v Německu sotva kde lze počítati s tím, že by otevřený boj o moc stál přede dveřmi?

Zmíníme se nejdříve o jedné ze skrytých, avšak pravděpodobných příčin, která vyplývá z vnitřních poměrů ve 3. Internacionále a v ruské komunistické straně. Nedovedeme si dobře představit, jaké pořadí jí přísluší mezi příčinami, zda stojí na místě prvním nebo posledním. Heslo o bolševisaci komunistické internacionály jest nutno hodnotiti do určité míry jako prostředek v boji o moc, který mezi sebou vedou dvě skupiny: na jedné straně Zinověv, Kameněv, Stalin, na druhé Trocký, Radek. Leninovou smrtí osiřela hodnota rozhodování v komunistické internacionále. Tato hodnota vzbuzuje u ctižádostivých mužů právě tolik mocné touhy jako nejvyšší místa v demokratických a monarchistických státech. Tento boj o moc potřebuje nějakých hesel, v jichž znamení by mohl býti sveden: bylo vztýčeno heslo bolševisace internacionály a uspořádána honba na pravé úchylnky. Kdyby nebylo Leninovy smrti, sotva by takové heslo mohlo ovládnout celé jednání kongresu. Ale bylo nutno nalézt nějaký prapor, spojití se s nějakou formulí a dáti se jejím ví-

těžstvím povznést. Sjezdu internacionály předcházela sjezd ruské komunistické strany, kde Zinověv nahnul plno ironie na hlavu umírněně se bránícího Trockého a zvítězil. Krupskaja, žena zesnulého vůdce, marně se pokoušela říci to a ono ve prospěch Trockého skupiny. Radek, který ostatně je činěn zodpovědným za německou porážku, za selhání německé komunistické strany v »akutně revoluční situaci«, byl označen v debatě jako člověk, který ztratil víru v revoluci. Zinověv, jenž je pokládán za nejschopnějšího demagoga a největší hubu mezinárodního dělnického hnutí, a jenž jistě je dobrým a vtipným řečníkem (jiní ho nazývali obratným lichotníkem Leninovým), ovládl situaci. Bude nyní Trocký hrát úlohu, kterou kdysi ve francouzské revoluci hrál Danton? Snad i s oním smrtelným koncem?? Sotva, v komunistické straně není mnoho místa pro individuální heroismus. Zatím je jisto, že Zinověva skupina vyhrála rozhodující místo, rozvinuvši heslo bolševisace a zrevolučení komunistických stran. Radek ve své sjezdové obraně správně, ale marně připomínal, že to, zač je nyní bit jako za pravou úchytku, bylo míněním celého čtvrtého sjezdu internacionály, Zinověva v to počítaje, a že jeho »pravé úchytky«, jako spolupráce s levou sociální demokracií, spočívají na sjezdových usneseních. Nic nepomohlo: k tomu, aby se rozhodl boj o moc uvnitř internacionály i strany, bylo nutno, aby se Zinověvovi podařilo učiniti ze sebe zástupce levého orthodoxního směru a z odpůrců kompromisní novotáře.

Tento boj o moc nemůže ovšem býti jediným důvodem nového kursu. Jest třeba poznati i objektivní příčiny. Jednou z nich jest, že po Leninově smrti internacionála musila znovu hledati theoretickou orientaci, která až dosud byla zaručena osobou Leninovou. Je pochopitelno, že postaviti se na tradiční základnu představy o bolševismu bylo myšlenkou nejpřirozenější a nejbližší. Jsou lidé, kteří se domnívají, že bolševismus chce býti vlastně něčím jiným než bolševismem, že sám neví co jest, že je vlastně jen radikálnější sociální demokracií, a že, až pomine ostych lidí, uvázlých v síti hesel, před obratem, bude možno s nimi udělat dobrý politický obchod, posaditi je do té nebo oné vlády a svěřiti jim úlohu mručícího medvěda. Pátý sjezd komunistické internacionály poučuje velmi pádně o tom, že bolševismus chce býti bolševismem a ničím jiným. a že sen o světovládě z jeho hrudi hned tak nevyprchá. »Je třeba s žerty přestat«, pravil Zinověv, t. j. s jakými ilusemi o možné účasti komunistů na jakkoliv zabarvené demokratické vládě; půjdou-li komunisté do nějaké vlády, tedy jen s tím úmyslem, aby ji druhého dne povalili; do žádné vlády, kterou nebudou moci druhého dne povaliti, komunisté nevstoupí; buď vše nebo nic.

Bolševisace komunistické internacionály znamená očistu principů, zdůraznění prvotního bolševismu; všechny komunistické strany musí býti totéž, čím byli ruští bolševici před dobytím moci. Tento zvýšený důraz, který od sjezdu bude kladen na bolševické, t. j. nesmiřitelné zásady, má své psychologické důvody i v prostředí ruské komunistické strany: jest to strach z ovzduší, který kolem sebe vytváří nová hospodářská politika v Rusku. Vůdcům ruské komunistické strany počínalo býti z Nepu poněkud úzko, a použili kongresu, aby se s nepmanskými tendencemi, které do revolučnosti mají daleko, vypořádali. Jsou ochotni chovati si Nep jako sedlák si chová husu, kterou zařizne toho

dne, kdy se mu zlíbí. Naprosto však odmítají dáti se duševně ovládnouti nepmanskými tendencemi. Otázku Nepu pokládali za tak důležitou, že jí předložili k rozhodnutí celé internacionále. Uznávají pro Rusko nutnost kompromisní hospodářské politiky; kongres však byl povolán k tomu, aby rozhodl, že nová hospodářská politika nemá právo míti tendence a že nesmí míti na ducha internacionály více vlivu než má na hospodáře užitkový domácí dobytek. Na celé čáře zvítězilo mínění, že »sovětské Rusko nemůže ve prospěch sebe lepšího hospodářského plánu připustiti zmenšení politické, revoluční úderné síly ruského proletariátu«, a že nikdy nesmí dojíti »k vulgární spolupráci s maloburžoasií«.

Na jiné straně tedy jest bolševisace internacionály sebeochranou revolučnosti proti kompromisním tendencím, vycházejícím z nové hospodářské politiky, k níž Rusko bylo donuceno životními nezbytnostmi. Usnesení kongresu v tom směru znamenají bouchnutí pěstí na stůl pod nos nepmanů. Na druhé straně vyšla bolševisace internacionály ze zpytování svědomí po německé porážce. Za třetí, a zde jest nejhlavnější bod, znamená bolševisace internacionály snahu o dokonalou konsolidaci komunistických stran, jak jí jest třeba k revoluční pohotovosti, a o naprostou assimilaci získaných mass. Komunistická internacionála brání se bolševisaci tomu, aby přílivem mass byla nalévána do vína voda, a chce zase vyleštiti své zbraně. Příliv mass způsobuje někdy ve stranách nejasnost, rozháranost, nesourodost. Komunistická internacionála chce nyní z pouhých voličů nadělati skutečné bojovníky: odvažuje-li se již takového experimentu s massami, které leckdy, jako v Československu, získala mírnějšími hesly, svědčí to o tom, že se cítí pevně v sedle. Velké obtíže bolševisaci stran komunistických budou ovšem položeny v tom okamžiku, podaří-li se jim dle nového programu získati značnější části malého rolnictva; to jest živel pronikavé bolševisaci daleko nepřístupnější než průmysloví dělníci, a Moskva bude míti brzy příležitost se přesvědčiti, že s Radičem dostalo se jí daru velmi danajského, jak se již jednou podobně přesvědčila ve věci svého přátelství s tureckými nacionalisty.

Dalším důvodem bolševisace strany je theorie, že bolševické uvědomění proletariátu se nejlépe vyvíjí bojem. Tato theorie byla již připravena minulými sjezdy. Tak řekl Radek na třetím sjezdu: »Strana má podnikat akce, i když za ní nestojí většina proletariátu; akcí se uvědomuje«. A týž sjezd přijal thesi, že »komunistické strany se mohou vyvíjeti jen v boji.« Tato theorie zakládá se na zkušenostech ruské bolševické strany. Trocký ve své knize »Od říjnové revoluce k míru brest-litevskému« takto líčí boj bolševiků o moc:

»V občanské válce může býti vítězství zajistěno pouze rozhodnou a ustavičnou ofensivou. Kolísání, vyjednávání, vyčkávání je nebezpečné. Jedná se o massy, jimž politické uvědomění většinou chybí. Jen jde-li se pevně a jistě cíli vstříc, je možno napomoci massám, aby přemohly vrozené instinkty otroctví.«

To vše znamená, že Evropa může očekávati řadu dílčích ofensiv komunistických, a že u nás zejména na Slovincích a v Podkarpatské Rusi bude chvílemi živo. »Je pravda«, řekl Freimuth z Německa na sjezdu, »že naše boje jsou provázeny krveprolitím, ale budeme nuceni prolévati krev do té doby, dokud nedobudeme moci.«

Pokud se týká marxistické theorie, znamená komando o bolševisaci internacionály, že komunisté zcela již opustili marxistickou teorii, která praví, že revoluce přijde v okamžiku nadprodukce a klade její vznik zcela do vlivu hospodářských podmínek. Komunistická internacionála je nyní velmi chladná k objektivním hospodářským podmínkám a činí pokus, zcela je nahraditi subjektivní revoluční vůlí. Nestará se mnoho o to, jsou-li v té které zemi hospodářské podmínky zralé k revoluci v marxistickém smyslu. Udělá revoluci v každé zemi, ve které to půjde, i v té, v níž sotva lze mluvit o kapitalismu. Není to už vědecky podložená marxistická revoluce: je to holý boj o politickou moc, který vznikne všude tam, kde v popředí stojí revolucionáři z povolání. Vše je redukováno na otázku síly: máme tolik síly či nemáme? Marxův obraz revoluce byl velmi odlišný od selských povstání ve středověku; komunistická internacionála přijme i takové povstání, organizuje revoluci v Orientě, kde jistě nelze mluvit o marxistických podmínkách. Ale nejde už naprosto o hospodářské podmínky: jde o rozpoutanou vůli k moci. Už ani bída není pružným pérem revolučnosti, nýbrž vůle k moci, která se probudila v dělnické třídě a která byla živena válečnou vírou v násilí. Probudila se dokonale třídní touha po všemohoucnosti: celý komunistický sjezd nestaral se o nic jiného, než jakými prostředky rozdmýchati revoluční energii. Všechny ostatní otázky odsunuje až v den po dobytí moci. To daleko ještě není v lůně společnosti už hotový a připravený socialistický řád, jenž se tu pozdvihuje: jest to čirá vůle k moci, s níž máme tu co činiti.

—fp—

Němečtí sociální demokraté.

Německá sociální demokracie stála značně stranou, vzdálena od diskuse o česko-německém vyrovnání. Jista je, že ještě hodně dlouho bude se diskutovati, než z této diskuse vzejde něco pozitivního, co by omezilo třetí plochy mezi oběma národnostmi. Stáli-li sociální demokraté stranou této diskuse, je to pod vlivem jejich nacionalismu, který tak překvapuje u strany, která svým programem zdála se býti předurčena k řešení otázky klidného národnostního spolužití. Teprve v poslední době pražský »Sozialdemokrat«, orgán německé soc. demokracie, věnuje více pozornosti otázce česko-německého dorozumění. Lze to vítati potud, pokud byl by to z této strany projev snahy pracovati k řešení národnostního problému v našem státě. Nelze však souhlasiti s postupem orgánu německé soc. demokracie.

Když posl. Stivín v »Právu Lidu« podal ruku německé sociální demokracii, zdůrazňuje, že by jeho strana německou sociální demokracii viděla ve vládě daleko raději než některou z občanských stran německých, zaznamenal »Sozialdemokrat« tento hlas skoro jen z referentské povinnosti a odmítl jej ve třech nebo čtyřech řádcích. Teprve když k problému česko-německému vrátilo se v poslední době více listů, vrátil se »Sozialdemokrat« k Stivínovu článku, dále k objektivnímu článku v »Tribuně« a k článku Illového v »Právu Lidu«. Praví, že by bylo již mnoho získáno, kdyby v českém národě proniklo vědomí o nutnosti dorozumění, že však nelze říkati, že německý národ je loyální, ale že špatní jsou jeho vůdcové. Prohlašuje, že celá diskuse je celkem zbytečná, poněvadž české strany znají požadavky německých stran, které se jim však zdají takové, že nelze o nich diskutovati. A poněvadž s české

strany není ochota k této diskusi o meritorních požadavcích, je diskuse zbytečná.

Jestliže bylo poukazováno na rozdílné nazírání německého lidu a jeho parlamentních zástupců, platí to v první řadě o německých soc. demokratech. Není to říkáno proto, aby uplatňována byla zásada: divide (et impera). Jest to naprostá skutečnost.

Svědčí o tom, že němečtí soc. demokraté vzdělali se značně svého poslání pracovati k spolužití národností. Jestliže si představují, že vyrovnání to může se státi paktem, jednáním u zeleného stolu, přemlouváním a smlouváním. Tím není řečeno, že toto stadium v takových případech nemůže nastati. Je však základním předpokladem, aby takovéto vyrovnání opíralo se o vůli národa, o jeho uvědomělou snahu dospěti k omezení nacionálních protiv. Názor sociálních demokratů německých zdá se býti značně formalistní. Jako marxistická strana mají již značný náběh k doktrinarismu, jejich oposičnost, která je vzdaluje praktické politiky a možnosti dívat se na věci jak jsou, utvrzuje je v tomto doktrinarismu. Není tomu dávno, co »Sozialdemokrat« zjednodušil si celou otázku, zda projevy presidentovy na Moravě mohou míti politický dosah. prostě poukazem na litery ústavy, z nichž vyčetl, že vláda v tomto směru není formálně vázána názory presidentovými. Tedy možnost určitého myšlenkového vývoje, který by mohl býti zahájen nebo uspišen myšlenkami presidenta, váhou jeho osobnosti, potírá »Sozialdemokrat«; ne důvody věcnými, ale formálními, literou.

V jiném svém článku o nacionálním vyrovnání uznává »Sozialdemokrat«, že dorozumění mezi národy je možno pouze tehdy, jestliže je nesenno vůlí velkých mass českého a německého národa. Zda tím »Sozialdemokrat« nevnučuje přímo otázku, co on, jako mluvčí německé strany dělnické, učinil v posledních letech pro tlumení národnostních rozporů? Vykládá dále, že nacionalismus českého dělnictva má z části hospodářské důvody, že však interes celkové třídy dělnické ukládá českým dělníkům, aby stáli ve frontě proti buržoasii a hledali kontakt s dělnictvem německým. Jestliže vytýká či spíše snaží se »Sozialdemokrat« vytknouti tyto hospodářské kořeny nacionalismu, je v tom spíše snaha ukázati, že i jeho nacionalismus má kořeny hospodářské a tudíž, že jej jakž takž lze vyvozovati ze zásad německé sociální demokracie. Adresuje pak výzvu do českého tábora, aby se tam našla strana nebo skupina, která přes dočasnou nepopularitu a snad i dočasnou ztrátu by měla odvahu postaviti se proti vlně nacionalistické a pro myšlenku dorozumění.

Takové skupiny je potřebí v českém i německém táboře, aby zjednány byly psychologické předpoklady pro soužití obou národů ve dnech dobrých i zlých. Jestliže německá sociální demokracie již jednou posílá takový vzkaz do českého tábora, bylo by dobře, aby stejný dopis stejného obsahu byl poslán na adresu: německá sociální demokracie. Povšimnouti této výzvy měla by si redakce pražského »Sozialdemokrata«. Jeho hlavičkové listy po restrinckci samostatných provinciálních listů německé soc. demokracie tvoří hlavní část žurnalistiky určené německému sociálně-demokratickému dělnictvu a nelze říci, že »Sozialdemokrat« snažil se dosud ve svém okrsku o překonání vlny nacionalismu. Vyzývá-li »Sozialdemokrat« k vytvoření těchto psychologických předpokladů, má platformu dosud

dosti širokou, kde je práce v tomto směru více než dosti. Je to platforma německé sociální demokracie.

K. T.

František Čech:

Dopisy strýce Jana.

II.

Milý hochu,

pamatuješ na Nietzscheho výrok o kole, že sebe sama se točícím? Napadlo mi to loni, když jsem byl v Anglii. Tyhle staré státy jsou takové kolo. Točí se přesně jistou setrvačností — zdánlivě zcela bez zásahu lidského, jen tíhou osudu a vývojem poměrů, »ein aus sich selbst rollendes Rad«. Teprve když dlouho koukáš a uvažuješ, vidíš, že to není tak docela »aus sich selbst«. Je v tom také hodně staré poděděné tradice vládní a duch národa zvyklého odjakživa vládnouti si sám; národa, který ani si nedovede představit, že by snad někdy mohl žít pod cizí vládou, což se mu také nikdy nestalo; a národa, který také vládnouti sobě i jiným — umí. Máš podobné menší státy: Švýcarsko, Holandsko, Belgie. Tam už dávno přestaly divoké převraty a revoluce; lid jejich se Ti zdá až tupý, vrchností slepě poslušný, bez vysokých ideálů, obchodně čilý, praktického ducha, bez vysoké kultury umělecké, s klidnými poměry i po stránce mravní, kterou obstarává výhradně náboženství, v lidu vřité, jim ctěné a milované. Široký klid vládne tam krajem; lid se štítí války a násilných převratů; rozdíl sociální nejsou tak příkré, jako u nás, není extrémního bohatství ani extrémní chudoby; není také vůbec expanse a dobývačností. Zdá se mi, že tyto tři poměrně malé státy — všechny menší počtem obyvatel než naše republika — dostaly se na jakousi výbornou cestu, že jejich kolo začalo se už dávno točit »aus sich selbst«, a že jim to dělá dobře. Za nimi šly i jiné malé státy: Dánsko, Norsko, Švédsko. Anglie má také tento sklon a silný proud v obyvatelstvu, jenž by se spokojil kolem ze sebe sama se točícím; ale je na to příliš velká a nese příliš t. zv. mocenského balastu s sebou. Kdyby nebylo kolonií — lépe řečeno, až jich nebude, protože je vidět, že už to dlouho trvat nebude — bude z neklidnějších, nejspřádanějších, civilisovaných i kulturně nejpokročilejších a nejsvobodnějších malých států na světě.

Z jiného fládrů je Francie, Německo, Itálie. Tam je kvas Evropy a věčné nebezpečí pro státy kola ze sebe se točícího. Francie má svůj kvas soustředěný v městech, a hlavně v Paříži. Vaří se tu neklidná a stále se měnící kultura umělecká, společenská, jsou tu velké rozdíl sociální a stará, slavná, ale nebezpečná tradice vojenská. V Německu a Itálii vaří se kvas velikášství, nebezpečný sousedům, nebezpečný i celému světu.

Náš stát musí také dostat svou linii, svůj charakter. Ještě ho nemáme, protože máme sice demokratickou republiku, ale scházejí nám do ní demokratičtí republikáni. Malé okolní státy skoro vesměs přidaly se ke kvasu Evropy: Polsko s velikášstvím a expansivností rovnou německé, jen bez jejich gruntů a její důkladnosti; Maďarsko se šlechticko-královskou, pečlivě pěstovanou tradicí; Jugoslaviie v stále posici štvaného jelena, na krku majíc Itálii a Bulharsko i Řecko; Rakousko přitahované přímo gravitačně k Německu.

Považuji za největší naše štěstí, že naše posice je klidnější, že se zdáme světu státem rozvázným a moudrým — třeba to nebyl zrovna stát, ale muž, který mu stojí v čele. Jsme vedeni k tomu, abychom se stali

státem ze sebe sama se točícím, našim vzorem není a nemůže být Francie, ani Německo, tím méně Polsko: nýbrž Holandsko, Švýcarsko, Dánsko.

Ale cesta je dlouhá, o mnoho delší, než lidský život, a mnohem, mnohem delší než život muže, který nás po ní dobře vede. Třesu se, Františku, třesu se o to, co bude pak. Vzmůžeme se jednou a převezmeme tradici velkého člověka? V tom momentu, kdy by nás někdo vedl na cestu kvasu a varu, je s námi zle; je to stav nebezpečný i pro Francouze i Němce i Taliány; ale konec konců tyto staré státy si to mohou dovolit. Ale my — vnitřně nehotoví, stojící stále při začátcích budování svého státu, začínající často místo od gruntů, od střechy neb druhého poschodí, s neuspořádanou administrativou, nejasnými hospodářskými poměry, s nemožně obtížnými hranicemi, s problémem slovenským — ne, ne — my bychom toho nevydrželi ani deset let.

Půjde to ovšem po cestě kola ze sebe se točícího pomalu, pomaloučku. Především musíme si zrobit kolo a musí být z tvrdého dřeva, pevné a okované. A co je budeme robit, nesmí se točit — musí stát klidně, pevně sevřeno šroubem hoblce. První práce bude...

Prosím Tě — chvíli počkej. Musím tady napsat že tyhle věci píše Ti starý strýc, člověk venkovský, tak jak se mu pomalu v hlavě vylíhly. Může být, že se mýlím. Ale zdá se mi, že to musím povědět. Tak, a teď budeme pokračovat.

Zdalo by se, že první naši práci bude naučit lid, co je to vlastní stát, a naučit ho lásce k nové vlasti. Je pravda, že v tomto ohledu jsme na tom špatně: Češi byli vychováni v horoucí lásce k vlasti, t. j. ke království Českému. Po převratu sice hleděli honem a upřímně realizovati — ovšem po svém — svou lásku písničkově-sentimentálního rázu ke Slovensku; ale jen pár tafek vytaženými drápkou slovenské kočičky stačilo, aby se stáhli zpět; považují republiku Čs. za svůj stát, ale ne docela za v l a s t. Jsou uraženi, že je na Moravě a na Slovensku div neprohlásili za naše Prušáky, a s lítostí vzpomínají dob, kdy jejich vlast byla — menší a proto jim stravitelnější. Moravani jsou sice nejlepší republikáni; tiše spolklí, že byli vystrčeni z titulu republiky, inkasovali bez hlesů i díky všechny náplasti, kterými se jim tato rána hleděla přikrytí, hledí na Prahu jako z kukaně s nedůvěrou a odmítáním, ale pracují jako včely, a dokázali v opravdovské práci v mnoha oborech až posud ze všech nejvíce; mají tichý, ale pevný cíl udělat z Brna centrum republiky — a přísám bůh, je to jejich veliká síla, že mají nějaký cíl: Praha ho nemá, Slovensko také ne. Slováci vlastně lásky k vlasti neznali. Jdi mezi ně a ptej se jich, uvidíš. Těžko může mít lásku k vlasti národ, který nemá vlastní historie, který nikdy svou vlastní nevládnul, ba který nikdy nedostal se ani tak daleko, aby svou vlast si ohraničil. Z tohoto chaosu má vyrůst generace, která má svou republiku milovati, a proto ji chtít i a nedat si jí vzítí.

Ale to není první starostí, protože to přijde samo, až budou v pořádku jiné věci. Dnes už nevystačíš s tím vlastenectvím, kterým jsme byli odkojeni my; bylo to překrásné, byla to báseň, ale byly to — písně otroka. Byla to láska vznášející se nad zemí; ale láska k vlasti takového Holanďana nebo Dána je kromě srdce také věcí rozumu; kromě vzletu a vznosu nad zemí má také své kořeny v zemi, obyčejné, pevné dřevěné kořeny. Miluji svou vlast, protože atd. (»půda krví předků zbrocená« etc.), ale také proto, že tu žije můj národ.

ten že vlastní tou vládne, a že si tu upravujeme život svůj tak, jak nám se hodí a líbí. — Tento dodatek nám posud chybí — ale je nezbytný, a přijde sám, bude-li ta naše vláda »jak se nám hodí a líbí«.

První a největší starost je rozhodně dobrá úprava sociálních poměrů. Nechme stranou politickou stránku věci. Koukněme se věci do obličejce z blízka a prostě. Rakousko bylo stát, v němž sociální rozdíly byly ostré a velice vypjaté; rozdíl mezi bohatými a chudými byl příliš veliký, míra životní nesrovnatelně různá. Válka tyto poměry ještě zhoršila. Bohatství přesunulo se do nových, většinou hrubých rukou; živobytí stalo se nejen pro chudé lidi a dělnictvo, ale i pro většinu středních stavů těžkým a trpkým. Není pravdou, že dělnictvu vede se skvěle: ty příklady vysokých příjmů, jež se uvádějí, jsou výjimečné a nesprávně generalisované; průměrný plat dělnický nepřesahuje u nás 1000 až 1200 Kč měsíčně — a to jen při nepřetržité zaměstnanosti, o níž je dnes stálý strach. Dělnictvo jen proto je na tom lépe, než na př. úřednictvo, že bylo zvyklé na nízkou míru životní a že vystačí s příjmy, jaké na př. pro malého úředníka neb důstojníka naprosto nestačí. Úřednictvu vede se šmahem špatně; stojí dnes před alternativou — buď se mu zvýší platy a pomohou zaplatit dluhy — nebo musí se naučit snížit svou životní míru na úroveň života prostředního dělníka. Živnostnictvo drží se z části dobře nad vodou, ale z části hyne bídou, utlačeno stále více tovární výrobou. Obchodu a průmyslu nevede se skvěle, ale obchodníci a průmyslníci jsou jediný stav v republice, jež dobře udržel svou vysokou životní míru. V celku možno dobře říci, že čtyřem pětina obyvательства jich příjem na životní míru na př. anglického dělníka nestačí; do nich počítám i malé rolníky a chalupníky. V té zbývající pětině je trochu lidí s velikými příjmy — ale je jich poměrně méně, než v jiných zemích; je to více Němců než Slovanů. Ostatní z té pětiny žijí na vysoké noze přes míru svých příjmů, jednou nohou stále nad krachem.

Takovýto stav obyvatelstva není vůbec přízniv jakékoliv politice. Čtyři pětiny obyvatelstva touží po tom, aby vydělali tolik, aby se mohli řádně najíst, obléci, bydlet a vychovat děti; hledají takové politiky, kteří by jim to vymohli. Ty ostatní věci jsou jim prozatím lhostejné; vysoká politika, otázky národnostní a celostátní, kultura, morálka — vše to jsou věci, o které se lidé mohou starati až tenkrát, když životní potřeby a kousavá starost o živobytí jsou zajištěny. Takový stav není přízniv k tomu, že se se točícím: skrývá v sobě nebezpečí zradikalizování lidu, který ve své malomoci a zoufalství věří těm, kteří nejvíce láteří, svádějí vše na dnešní systém společenský, a slibují při jiném, svém systému ráj na zemi, chleba všem, rovnost majetku atd.

Ale ještě to je zlé: když se vede lidu špatně, vede se i státu finančně špatně.

Tady je hlavní věc, odtud musíme začít, třebaš to bylo sebe těžší. Methody jsou různé. Dnes, zdá se, koncentruje se všechno na jedinou možnost, jež má přednost poměrné propracovanosti a vykvašenosti: socialism.

Hleď, když jsem viděl, že se této otázce nevyhnu, šel jsem nejdříve mezi socialisty a ptal jsem se jich, co to je socialism a jak si představují úpravu věci. Proste mužstvo všech socialistických stran neví nic o teorii socialismu; zhustilo si to, co jim o tom povídali »politikové«, asi v tyto prosté these: nynější rozdě-

lení majetku je nespravedlivé, lidé pracující nejsou dobře placeni, plody jejich práce čese jenom jedna privilegiovaná třída. Příčinou této nesrovnalosti a nespravedlivosti je kapitalismus, ten musí býti zničen, až nastane vláda socialismu, bude vše dobré. Jak se to potom udělá a povede, o tom z prostých lidí nikdo nic neví — přenechává to vůdcům. I u »politiků« až k nejvyšším hlavám je znalost theorie socialismu pranepatrná a povrchní. A — všimni si — není u nás vědecké práce na tomto poli. Přejali jsme všechny tyto věci slepě z ciziny, sami jsme nepřidali ani háček na š; oblékli jsme kabát, jak nám ho dodali Němci konfekcionáři, ať nám sedí či nesedí a hází faldy. Taková ohromná myšlenka, takové veliké hnutí musí mít svůj vnitřní život, jinak zajde, a »politikové« t. j. lidé, kteří obrazejí myšlenku a hluboké hnutí na své mlýny a proměňují velkou bankovku na haléře, jež předčasně rozhazují — jsou neschopni zadržeti zánik její i o minutu. Tento nutný elixír života, tento nutný myšlenkový kvas socialismu neodehrává se ani částečně u nás; síla jeho neleží vůbec u jednotlivých národů, nýbrž v jeho internacionálistu. Ústřední vedení socialismu přes všechny zápasy, neshody a tříštění bylo posud znamenité, cílevědomé a vysoko stojící; abychom si to plně uvědomili, srovnajme jen mrtvou malomoc a neorganisanost protivného tábora, slabost jeho argumentace a naprostý nedostatek myšlenek a plánů, jež by bylo možno lidstvu předložit místo socialismu. Vedení toto způsobilo železný postup socialismu, sesílený a zrychlený po válce, jež byla většinou lidstvu prostě důkazem, že takhle to dále nejde, a že lidem, kteří nás posud vedli, správu věci svých v rukou nechat nemůžeme. Dostalo téžkou ránu vítězstvím bolševismu v Rusku — a dnes leží věci na těchto dvou vahách, a zdá se, že není volby: buď socialismus s evolucí, nebo bolševismus s revolucí. O nějaké t. zv. reakci nemůže býti řeči: může sice přijít, ale nemůže se dlouho udržeti.

Nuže — doufejme, že zvítězí socialismus s evolucí: pak už se rýsují jeho prospekty budoucnosti v hlavních konturách. To, čeho posud u nás socialisté dosáhli, je jistě pěkným úspěchem; ale za největší čin s nejdalekosáhlejšími důsledky považují přece jen sociální pojištění. Myslím na to, že dle předlohy zákona a výpočtů matematiků nahromadí se v ústřední sociální pojišťovně za 30 let asi 20 miliard, za 50 let asi 30 miliard rezervních fondů; či-li že v šedesáti letech přejde do veřejné správy. To se mi zdá mistrně mířenou ranou na hlavu kapitalismu, a nejpositivnějším, nejreálnějším plánem socialismu: soukromý kapitalismus bude odstraněn, ale kapitál sám nebude zničen, nýbrž přejde jen v ruce kolektiva, jež má v úmyslu upotřebiti ho k tomu, aby rozdělení majetku bylo lepší a spravedlivější než dnes. Socialismus má dost času rozvážit, jak tohoto kapitálu použije, aby svého cíle dosáhl; ba bude nucen, učiniti několik paliativních opatření a pokusů, protože nová lepší úprava rozdělení majetku nemůže čekati celých třicet let. Ale je tu veliký cíl před očima, jehož dosažení je skoro jisté, a i z naděje může živ býti člověk a z dobré jistoty: když ne já, aspoň mé děti!

Tak, teď pauzu: napíšu Ti příště o tom, co bych já myslel, že by měl dělati socialismus, než bude tím velkým kapitalistou.

Já se mám docela dobře — tu a tam musím dělat i kousek praxe. Tuhle — asociací myšlenek — jsem

si vzpomněl při tom na republiku. Volali mě k staré Novačce, vdově po bohatém sedlákovi. Už dlouho se cítila nesvá, a volala doktory ze všech stran — hlavně z Prahy. To Ti bylo diagnos, a medicín, a lázní, a pouštění žilou, injekcí, elektriky, radia — našel jsem tu ženskou v trapném stavu, vyhublou, sesláblou, vyděšenou... A když jsem všecko kolem dokola vyšetřil, shledal jsem, že trpí novou nemocí, kterou jsem nazval: »doctoritis«. Ta ženská Ti vydala kde jaký groš, sebrala na doktory a kurýrování, a nezbylo jí ani tolik, aby se pořádně mohla najíst; a není jí dohromady nic — trochu hysterie. Poslechla, vyházela doktory a medicíny, najedla se — a máš ji vidět!

Národní hospodář

Lisley Huddleston:

Hospodářská revoluce ve Francii.

I.

Ačkoli se mnoho píše o francouzské politické situaci, o francouzské diplomacii, ba i o francouzské situaci finanční, bylo dosud málo řečeno o neobyčejném hospodářském rozvoji této země. Tento rozvoj se konec konců ukáže činitelem trvalým. Je ve skutečnosti mnohem důležitější než reparační spory, ba dokonce než okamžitá francouzská nesnáze s rozpočtovou rovnováhou.

Nic není nesprávnějšího než domněnka, že Francie je země ochuzená, protože její valuta klesá a protože se jí dosud nepodařilo zjednat si rovnováhu v rozpočtu. Po mém soudu je Francie nejen pro budoucnost, nýbrž už v přítomnosti jednou z nejbohatších zemí evropských, a možná, že za několik málo let bude zemí nejbohatší vůbec.

Zažila po válce průmyslovou depresi, jež byla v evropských zemích, ba na čas i v Americe, těžkým následkem války. Anglie jí trpěla zčásti; také Itálie jí prožila ve velké míře. Průmyslové obyvatelstvo Německa jí trpělo hrozně; Rusko bylo ovšem postiženo hladomorem. Ale ve Francii nebylo přese všechny válečné rozvrat dělnických nepokojů — prostě proto, že tam nebylo nezaměstnaných. Ve Francii bylo stále více práce než pracovních sil cizích a kromě toho musili továrníci zaváděti stále nové a nové stroje.

Tyto stroje, jež se s počátku kupovaly v cizině, vyrábějí se nyní ve Francii, která byla před válkou státem převahou zemědělským, nyní však si zaslouží jména vysoce industrialisované země. Stala se s ní velká změna. Byl dán značný popud všem druhům činnosti. Francie je hospodářsky vyzbrojena jako nikdy předtím. Jestliže ještě zbývá ve zrušených krajích vystavěti mnoho budov, jest průmyslová obnova celkem hotova a těžba z uhelných dolů, jež byly zničeny nebo poškozeny, vzrostla rapidně, zčásti zavedením zlepšené technické výstroje. Textilní továrny, jež byly rozbity na padrt, byly obnoveny ve větším měřítku než dříve a bylo v nich postaveno mnoho lepších a modernějších strojů. To platí o průmyslu vlnářském a bavlnářském, ale i v chemickém a strojním.

Časem se ozývaly protesty, ve Francii i v cizině, že náklady na obnovu jsou přílišné. Tvrdilo se, že váleční poškození upřílišnili své požadavky a že francouzská vláda jim platila bez přísného vyšetřování. A tak prý se stalo, že požadavky proti Německu byly zveličeny nad všechnu rozumnou míru.

Ačkoli se těmito výtkami nyní nechci zabývat, myslím přece, že by bylo divné, kdyby se nebylo žádalo víc, než kolik bylo nezbytně třeba, když se v době od příměří všeobecně věřilo, že Německo platit může a že je lze k placení donutit. Tyto naděje

byly nepochybně klamně a francouzské státní finance byly hrozně zatíženy.

Morálka toho všeho je snad pochybná, ale za daných okolností byly takové výstřelky nezbytné. Kromě toho byl se stanovště národní prosperity učiněn dobrý obchod. Francie za cenu dočasných finančních nesnází nahradila staré a nevykonné továrny výrobními novými a zdokonalenými. Třebáže profit jednotlivých firem byl přílišný, bude to konec konců profit Francie jakožto národa. Když už se musilo obnovovat, bylo by bývalo pošetilé obnovovat špatně právě tak jako dobré. Bylo by stálo právě tolik zbudovat továrny na vlas podobné zničeným, jako stálo zbudování nových, lepších. Bylo by bývalo nesmyslné opatrovat pro ně strojní zřízení zastaralé, když bylo lze pořídit moderní.

Aniž chceme zmenšovat utrpení Francie, nutno za daných okolností říci, že Francie konec konců bude mít zisk; neboť nejen že byl povznesen průmyslový Sever; bylo zřízeno jako výpomoc z nouze mnoho továren i v jiných francouzských krajích, v kterých se bude vyrábět dále.

Ani s obnovou zemědělskou se nezůstalo pozadu. Výroba je tu dnes téměř předválečná a jsou zavedeny lepší zemědělské metody. Sedlák se naučil užívat strojů. Dříve měl francouzský sedlák názory poněkud primitivní; pokulhával za sedláky ostatních evropských zemí. To plynulo patrně ze soustavy malozemědělské. Dnes však díky propagandě procitl kooperativní duch i v nejmenších vesnicích a sedláci se učí sdružovat.

A zatím copolitikové především hlučeli o tvrdošijnosti Německa a o možnosti německé *revanche*, státní úřady klidně pracovaly a organizovaly všechny pomocné síly Francie. Byly budovány přístavy, vodní dráhy, železnice a silnice a uvažováno o projektech všeho druhu. Pracovalo se o soustavné využití vodních sil a možná, že právě po této stránce je budoucnost Francie nejnadějnější; neboť má-li Francie málo hutí, má zato mnoho řek a vodopádů, z nichž může získat všichni elektrickou energii, již potřebuje.

S Alsaskem-Lotrinskem připadly Francii nové zdroje uhelné a železorné, kali a olej a zvětšil se její průmysl kovový, strojní a textilní. Ale snad největším pokrokem v industrialisaci Francie je nová organizace velkých základních odvětví průmyslových podle soustavy německých koncernů. Velké firmy se zkoncentrovaly, rozšířily své působení i za hranice a zakoupily mnoho závodů podél Dunaje a v jiných krajích střední Evropy. Je tu vzájemné zasahování zájmů, zvláště v kovoprůmyslu, jež snad jest nejužasnějším z poválečných zjevů.

Pozorujeme-li pokrok učiněný v departementech »osvobozených krajů«, imponuje nám bohatství francouzských pomocných zdrojů. Občasné skandály, o nichž slyšíme a jež byly nesmírně zveličeny pro politické potřeby, nepadají celkem na váhu.

Socialističtí agitátoři si především stěžují na to, že velkým firmám se dostalo náhrady, kdežto velká část obyvatelstva bydlí dosud v provisorických budovách. Taková odhalení jsou arci demagogicky velmi působivá a není pochyby, že těm, kdo se o sebe dovedli postarat a prosadit své nároky, dostalo se přednosti. To je v povaze věci. Ale uvážíme-li nesmírnost podniku, uvážíme-li, že bylo třeba vytvořiti naši energii zcela nového rázu a že úkol byl ohromný a složitý, je absurdní mluvit o některých administrativních přehmatech jako o novém panamském skandálu.

Já sám nemám než obdiv pro všechny ty francouzské vlády, jak šly za sebou, které pracovaly o obnově Severu a kterým se bez finančních prostředků podařilo v několika málo letech vrátiti do dřívějšího stavu velkou většinu celkového předválečného obyvatelstva. Data ukazují, že se do svých domovů vrátilo 2 mil. lidí a že obyvatelstva Severu je jenom o několik tisíc méně než v roce 1914. Celkem bylo zrušeno tři a čtvrt milionu hektarů půdy; dobré tři miliony hektarů byly už znovu upraveny. Ze zrušené půdy byly dva miliony hektarů půdy zemědělské; z té se dnes obdělává dobrého půl druhého milionu hektarů.

Nepřítelem bylo obsazeno 3500 obcí a mnohé byly úplně zničeny; obecní správa byla znovu zavedena v 3250 z těchto obcí.

Před válkou tu bylo 7298 obecných škol; dnes je jich 7008. Poštovních úřadů je dokonce více než v roce 1914. Všechny hlavní železniční trati byly již dávno obnoveny a zbývá obnovit jen ještě něco místních tratí. Všechny celkem vodní dráhy jsou splavné a silnice vyhovují dopravě. Mnoho krajů bylo úplně připraveno o dobytek; dnes o něj není nouze. Pšenice a cukrovka, hlavní plodiny, pěstují se v rozsahu z roku 1914. Z 22.000 průmyslových závodů bylo znovu vybudováno 20.000 a mnohé z nich, jak řečeno, byly značně zmodernisovány.

Celkem byla průmyslová výkonnost Severu, který byl hlavním průmyslovým střediskem, velice zvýšena. Srovnáme-li uhelnou těžbu départementů du Nord a Pas-de-Calais s těžbou r. 1919, shledáme, že se patnácternásobila. Pravda, úkol výstavby obytných stavení není dosud vykonán, nutno však uvážiti, že bylo zničeno 300.000 domů, že 150.000 jich bylo poškozeno vážně a 350.000 zčásti. Bude zřejmě třeba několika let, aby se obyvatelstvu dalo více než provisorní dřevěné budovy, jež byly stavěny na kvap. Dlužno však připomenouti, že nejenom úřady, nýbrž i menší společnosti a jiní zaměstnavatelé uskutečňují velké stavební plány. Lenská těžařská společnost vystavěla sama 70.000 domů a jiné dvě společnosti vystavěly jedna pět tisíc domů a jedna tři tisíce. Soudí se, že francouzská vláda přes to, že Německo neplatilo, vynaložilo na zruinovaný Sever přes sto miliard franků.

Potřebné fondy byly získány nejen půjčkami, skrze Crédit National, nýbrž také obce a jiné veřejné korporace vydaly v mnoha případech půjčky, a také skupiny průmyslníků — těžařů, kovoprůmyslníků, cukrovarníků a textilníků — poskytly kapitál na účely rekonstrukcí. Družstva vybuďovala kostely, jež byly místy za války srovnány se zemí.

Uváží-li se všechny okolnosti, uváží-li se úplné zpuštění způsobené v départementech, kde byla před válkou soustředěna téměř všechna industrie, nutno vzdáti chválu vyvinutému úsilí a říci, že si Francie zaslouží něco lepšího než výtky za nezbytné anomalie a částečné přehmaty, jež se staly. S přísně obchodního stanoviska byl snad stát neobežetný v tom, že poskytl úplnou odpovědnost za obnovu Severu a že poskytl úvěru, než bylo pevně zjištěno, zda může Německo platit; ale nelze popřít, že stát byl mravně zavázán poskytnouti obyvatelstvu obnovu a že přes finanční nesnáze bude stát později sklízeti odměnu.

Zkoumáme-li celkovou průmyslovou situaci Francie, shledáme, že snaha, využití přírodního bohatství země, je úžasná. Dříve nikdo nepokládal Francii za zemi průmyslovou, ačkoli se přeměna francouzské průmyslové výzbroje začala už před rokem 1914. Válka pomohla uspíšiti tento proces. Vzpomeňme, že v době, kdy Sever byl zaplaven Němci, bylo potřebí přeložit průmyslové podniky do různých končin Francie. Paříž sama viděla úžasný vzrůst továren. Lyon, který měl nejschopnějšího z mairů, p. Herriota, stal se ještě průmyslovějším. Marseille, Bordeaux, St.-Nazaire, Rouen a mnohá jiná střediska vytvořila nové továrny a dílny. A ty potrvaly i po válce.

V Pyrenejích, ve Francouzských Alpách a v střední Francii udála se skutečná metamorfosa, jež bude mocně působit na budoucnost Francie. Jsou významná sama o sobě, uvedla, jak se zdá v pohyb nové síly — touhu dosud neznámou produkovati ve velkém měřítku, obohatiti co nejvíce Francouzů, státi se co možná soběstačným, ba i soutěžit s národy, kteří byli dosud pokládáni za přední v evropském průmyslu. Byv probuzen počal se tento duch ve Francii šířiti měrou neobyčejnou.

Bylo by třeba mnoha stránek na výpočet všech plánů, které se připravovaly, často za auspicií ministra veřejných prací Le Trocguera, který setrval ve všech střídajících se vládách po více než čtyři léta, až nedávno odstoupil s kabinetem Poincaréovým.

Tento rozvoj se nejvíce jeví jen ve Francii. Přes své osadní državy

neosvědčila Francie nikdy zvláštní schopnosti pro osadní politiku. Ale od konce války jsou časopisy plny zpráv o divech a možnostech Indo-Číny, Alžíru, Maroka a jiných míst, kde působí francouzský vliv. To není pouhá propaganda. Bylo tu vykonáno kus řádné práce a Francie v nejbližším desetiletí jistě rozmnoží své bohatství zámořské jako bohatství země mateřské.

Ale pro nynějšek nás ani tak nezajímá, co se děje za francouzského vedení v Africe — kde se stavějí silnice a budují přístavy — nebo na blízkém či dalekém východě. Nám jde o průmyslovou organizaci vlastní Francie, jež má význam největší.

Z úřední zprávy p. J. R. Cahilla, obchodního attaché při britském vyslanectví v Paříži, jenž je z nejsvědomitějších úředníků, vidíme, že se ve francouzském životě objevuje zcela nový prvek.

»Jako v jiných vědčích průmyslových zemích«, praví jeho zpráva, »byla klíčem nedávné francouzské obnovy konsolidace, ať už v liniích horizontálních nebo vertikálních a regionální rozvoj v těchto směrech jevil tendenci státi se co do rozsahu národním, ba mezinárodním. Toto hnutí je zvláště zřejmé ve velkém kovoprůmyslu a strojním průmyslu, ale jeho působení se jeví i v řadě jiných průmyslových odvětví a je provázáno rozšiřováním a zlepšenou výstrojí jednotek.«

Příklady by bylo lze uvést mnoho. Velké kovoprůmyslové skupiny Schneiderova, La compagnie de forges et Acières de la Marine et d'Homécourt, La société des mines de Longwy, La Société des aciéries et forges de Firminy a jiné koncerny, které jsou interesovány hlavně v Lotrinsku. Mají mnoho společných zájmů. Schneider a de Wendel a Marine et d'Homécourt (známější jménem St.-Chamond) mají zájmové společenství a spojili se s belgickými podniky v Lucembursku.

Tyto společnosti nejen že z největší části opanovaly zdroje svých hlavních surovin, nýbrž nabyly také moci nad koncerny, které zužitkovávají jejich produkty. Společnost Schneiderova má jistou účast v uhelných a železorných dolech, v železárnách a ocelárnách, ve firmách pro stavbu lodí, v podnicích pro výrobu elektrických strojů, děl, baggerů, strojových součástek kotlů, optických a vědeckých nástrojů. Schneidera nelze lokalizovati do jednoho obvodu, tato firma se prostírá po celé Francii — je v Paříži, Creusotu, v Bordeaux, v Cherbourgu, Caenu, Havru a t. d.

Společnost St.-Chamondova, jež má dosud sídlo v St.-Étienne, má důležité podniky v Bayonne, v Lotrinsku, v Maubeugi a v Hautmondu.

Tyto podniky se dále rozšířily do Belgie, Československa, Rakouska, Rumunska a Polska. Je dostatečně známo, že snahou velkého francouzského kovoprůmyslu jest spojití se k součinnosti s německými magnáty ruhrskými. Kdyby se podařilo jejich zájmy sloučiti, jakož se také bezpochyby jednoho dne stane, a bude-li tento slučovací proces postupovat dále, stanou se francouzští a němečtí uhlobaroni a železobaroni nejmohutnější moci v celé Evropě.

Život a instituce

Franta Kocourek:

Studenti a studentky, jací vlastně jsou.

XII.

Z dívčího ústavu pražského: V oktávě chodí do biografu z 22 kolegyně pravidelně 2. Některé občas. Výjimku činí hromadné návštěvy obyčejně před svátky, aby byla větší legrace. Časem se chodí do bio od 10 hodin místo vyučování na poučné filmy. Bývá to pěkné a mělo by to být častěji, poněvadž je tu nejnázornější poučování.

Z 31 studentek pražského ústavu chodí přibližně polovina jednou týdně. 3 nebo 4 pro film, ostatní proto, že je tam tma. Na objasnění tohoto »temného problému« byla uspořádána mezi oktávánkami anketa, z níž vzešla tato definice: »To je tak. Mnohé se nemohou stýkat s mládcem tak, aby chodil k nim do bytu, nebo veřejně na rande, a v bio je málo kdo vidí.«

Jistě to souvisí s tím, že dosud mnozí rodiče jako příslušníci starší generace filmu nepřejí a děti do kina nepouštějí, považující to obyčejně za něco špatného. Výrok studenta z takové rodiny: »Biograf je vrchol nevkusy dnešní doby. Znemravňuje nedospělé děti, dráždí romantismus a fantasiu sekundánů. Svádí ke krádežím a dobrodružstvím, psychologicky je úplně bez ceny. Zbytečné utrácení peněz a zabíjení času.«

*

Zásadních a bezvýhradných odpůrců filmu je velmi málo mezi studenty těchto dnů, neboť film zabírá okruh stále větší a větší, a potom jeho zdokonalování a přibližování se vlastnímu poslání ubírá různým odpůrcům některé závažné námitky.

Někteří z nich mluví o filmu s apodiktickou odmítavostí, jiní o něm mlčí. Různé důvody a různý způsob vyjadřování záporného stanoviska. »Film není uměním, film je špatná napodobenina divadla.« Hrají se tam samé »koniny«, nebo zase sentimentální »utahání«, nebo detektivní »blboviny«, atd. Berou na film měřítko vysoce umělecké, zvyklé na př. v divadle obdivovat hry, jež jsou uznány za klasické. Vedle těch, kteří to myslí opravdově, a nedělají s tím jako vážní lidé mnoho řečí, jsou druzí, početnější, kteří se týčí proti biografu s jakousi okázalostí, zdůrazňující svou serióznost názoru na umění, při čemž jakoby požadovali hlasitou pochvalu.

Více je částečných odpůrců, kteří by proti filmu neměli námitek, kdyby neměl repertoar tak nízkou úroveň, mimo přírodní snímky, jež vysoce cení. Že jejich oposice není tak krvavá, je vidět z toho, že málokterí z nich odejdou po přírodním snímku (sportovním, jurnálu atd.), a že vytrvají až do konce programu, a to i tehdy, když je nemožný film. Tato vrstva tedy vlastně mezi odpůrce filmu nepatří, protože do bio chodí. Je možno zařadit je spíše mezi specialisty. Specialisté na filmy sportovní, grotesky, serialy, společenské filmy, detektivky, dobrodružné, atd. A mezi nimi opět jsou specialisté na jednotlivé oblíbené herce a herečky.

*

Hlavní význam filmu pro studenty i studentky je patrně ve zmíněné již aktivitě, která se pojí ke sportu. Obdiv pro krásné tělo, zdatnost, obratnost, mužové a ženy ze světa Kiplingova, Sinclairova a Londonova tu ožívají v bohatství herců, kteří se vynořují nekonečně vždy noví a svěží a sympatičtí z oceánu světové filmové produkce, hlavně ovšem americké, a kteří přinášejí přítomné době něco víc, než hezkou podívanou: důvěru v sílu, odvahu, skoro nové náboženství, aspoň jednu jeho složku: neboť v mravním a ideovém ohledu tyto filmy kulhají.

Pokud se zájmy studentek liší od zájmu studentů, není těžko určit. Vedle všímavosti k modě a společenskému chování ve filmu vyznačují se studentky přítomné doby zájmy, na nichž překvapuje mužský přízvuk.

*

E. Tělesná kultura.

Střední škola a tělesná kultura je jedna z kapitol nejdokumentárnějších pro fakt, jaký duch ovládá výchovné ústavy koncem první čtvrtiny dvacátého století. Všeobecný rozmach sportu v posledním pětiletí sice změnil místy i charakter škol tak konservativních, ale nemožno přejít bez povšimnutí, jak je vzdáleno rytmu dnešní doby prostředí, z něhož mají studenti a studentky především čerpat zájem, zálibu a návyk toho, co patří do oblasti tělesné kultury.

Je známo, co postačí k tomu, aby bylo učiněno zadost tělocvičné části středoškolské osnovy. V týdnu připadají na tuto složku výchovy 2 hodiny týdně.

Mladá generace liší se od starší v tomto ohledu hlavně uvědomělou touhou po zdatném těle, na něž by se nemusilo slunce stydět svítit. Všechna čest: na chodbách reálek, gymnasií a reálných gymnasií se hemží obrazy, znázorňující starořecké skulptury atletických těl. Popřípadě visí různé tabulky, které připomínají mrtvými, nesuggestivními literami nějakou oblíbenou větu, již profesori v několika obměnách opakují s obvyklými glossami při rozdílných předmětech, zvláště však při latině, řečtině a dějepise: »Mens sana in corpore sano,« říkají přesvědčivě, až pohnutě, svým žákům, ale dál to nejde: Neboť je sladko setrvat v evokaci věku zlatého, stříbrného a měděného.

Chcete-li si nějak krátce představit mrtvolnost a ztrouchnivělost tohoto ovzduší, vzpomeňte na athénská učiliště, na jejich učitele a žáky, kteří tam žili. A potom vzpomeňte na moderní, jiný protipól, stejně silný: Amerika, Anglie, Švédsko, Finsko!

Naši profesori nevznecují u žáků touhu po nabývání tělesné zdatnosti. Jejich těla nepoznala slunce na prostoru závodišť. Jsou to udření a více méně inteligentní tvorové, jimž schází skoro všechny podmínky k tomu, aby byli zdravými lidmi. Čtenáři, vzpomeň profesorských figurek, s nimiž přišels do styku, a usud, jak může býti postaráno o tělovýchovu svěřenců na ústavě, o jehož náplni a úrovni rozhodují pedagogové neúměrných těl, často degenerovaných do grotesknosti.

*

Posledních několik let znamená revoluci zdola. Mladí nezůstali ve vězení střední školy, t. j. ve vězení, v němž se dalo obejít bez tělesné výchovy docela dobře. Připáli se více méně mechanicky a samozřejmě k přítomné atmosféře světového rozpětí, jež byla přímo nabita vůlí po krásném a zdravém těle.

Musíme hned zde rozlišiti dva proudy ve studentstvu. Jeden teoretický a druhý praktický. Ale oba tyto proudy vnesly do střední školy nový názor na tělo. Bylo jim to často vytýkáno jako něco namířené proti solidnosti školy. Bylo to shledáváno nepatřičným a rodičům se doporučovalo, aby fotbal a podobné věci — »darmo kazící mravy a způsobující sesurování« — nepovolovali svým dětem.

Je to začátek nové epochy v oboru tělesné kultury, co se děje asi tak od r. 1919, máme-li na mysli hromadnější zjevy. Nový názor na péči o tělo vítězí pomalu a jistě. Profesori? Budou-li chtít učit na střední škole, nepomůže jim nic jiného, než vpravit se do poměrů a jíti příkladem napřed, nebo aspoň udržeti tempo s žáky: profesori shledají, že jim naprosto nebude na újmu, koupí-li si traitry a trainýrky a věnují-li se sportu. Vedle Diskobola a sousoší Laokoonského se

objeví fotografie Paddocka a Houbena — v klidu i pohybu, tabulky časů a rekordů — o tempora, o mores!

*

Massa studentů a studentek teoretisujících není méně významná, než kmen praktiků. Jaký poměr k tělesné kultuře mají tito teoretikové? Stupnice by sestupovala od takových, kteří mají ve své knihovně oddělení knih o sportu a kteří si koupí každou přístupnější publikaci, přes ty, kteří znají sportovní vnitrozemí i zahraničí, výsledky a sestavy atd. k těm, kteří jsou šťastni a spokojeni ve svém fanouškování.

Ačkoliv je neuvídíte v činnosti ve sportovním kolbišti, padají na váhu: neboť napomáhají sílení a rozvoji sportu, tvoří vodivé prostředí. Je tu jakási obdoba s matrikovými katolíky: Pánem bohem se neobtěžují, ale církvi — celku prospívají a jsou mu oporou.

*

Skautingu by bylo možno věnovat celou kapitolu, ale spokojíme se v tomto rámci několika poznámkami. Myslím, že doba rozkvětu skautingu mezi studenty přestoupila kulminaci, která byla v letech těsně po říjnu 1918.

Tehdy byl skauting mnohým studentům životním způsobem. »Byla to vlna, jež nás zaplavila a my se jí oddali. S řádným skautingem to mělo vlastně málo společného: Měli jsme jakž takž obstojný kroj, t. j. šaty, budící ilusi skautského oděvu. Hlavní věc byla zelená košile (jež tehdy byla studentskou uniformou). Potom jsme někde sehnali stan a tábořili jsme venku, užívající života v přírodě. Bylo stylové být žebráky v té době. Ne, že bychom neměli peněz. Ale žili jsme velmi skromně a naším ideálem bylo vypadat co možná nejroztrhaněji, t. j. nejpřírodněji. O skautských radovánkách (jako signalisování, rozmanitá vázání uzlů a stopování divokých zvířat) jsme neměli ani ponětí. Nevadilo nám to, naopak, dařilo se nám výborně a na řádně organisované skauty dívali jsme se velmi brzo jako na lidi, kteří jsou blahoslavení, neboť nevědí, co činí. Celkem vzato, nemohli jsme je ani cítit a jedna z nemilých našich představ byla, že bychom mohli jednou klesnout na úroveň těchto ukázněných a opentličkovaných tvorů, kteří nezapoměli ani v nejhrušnějších situacích (rozboření přírodních žvlů atd.) na to, jak by se měli zachovat podle knihy o junáctví, a kteří neopoměli nikdy zkonstatovat správné nasazení klobouku a vodorovnost cedulky na prsou.«

To je mé deníkové vyznání víry r. 1920. Jsem už trochu ochočenější dnes, ale skoro všechno bych mohl dnes podepsat. Tak smýšlí o skautingu část studentstva, již je proti myslí oficielnost. V intencích deníkového úryvku praktikovalo skauting v dobách popřevratových. Patřila k tomu likvidace rakouské armády. Vojenské šaty, hlavně rajtky, boty, řemeny, ruksaky, cely a inventář tábora vůbec. Byla to studentská forma skautingu a trampu a desorganisované vojančiny dohromady.

Nenávist k oficielnosti v těchto vrstvách studentstva měla původ nejvíce v tom, jak se chovali řádně organisovaní skauti za války. Svojsíkovci byli, jednoduše řečeno, nadějnou stafází při vítání slavných osobností Rakouska, rozvíjeli své mladé schopnosti při dobročinných koncertech Červeného kříže atd. To nejde tak lehce zapomenout, i když má člověk smysl pro humor.

Proti tomu eksistoval již od těchto dob skauting vedený poctivě a přece do té míry sympaticky, že bylo

radostí do takového oddílu se dostat. O osudu hnutí rozhoduje vždy jen několik lidí. A v Praze se vyskytlo několik vůdců, kteří byli školenější a své věci znalejší než kdokoliv z vedení některé z větších organizací. Ti se ujali práce mezi studentstvem a získali skautingu vedle samozřejmého materiálu i ty, kteří se nemohli spokojit se skautingem oficielním. Je přirozený osud těchto několika oddílů: splynuly s velkými organizacemi, ale vykonaly svou práci a jejich zdravý tón se nemůže ztratit ani v tak početných tělesech.

Mohl bych vyjmenovati ony vůdce a naznačit prostředí, ale zůstaneme na tomto náznaku a připomeňme jen, že tyto oddíly působily blahodárně nejen na ty, kdož v nich byli, ale také na okolí, jež se při známé studentské chytlavosti lehce nakazí vším, ať je to cokoliv. Tyto oddíly byly asi tím, čím jsou lesní kultury: Dnes jsou někteří z oněch vůdců zapřaženi vlastním povoláním, a nemohou pracovat jako kdysi. Ale jejich sémě se ujalo a přijdou noví pracovníci.

Skauting dnes? Počáteční roztržičnost organizací je sice z velké míry překonána, ale mnoho to neznamená, naopak, zdá se, že dnes je sice větší pořádek, ale tehdy byl větší život. Není snad potřeba říci, co skauting pro studenty a studentky znamená. Už v kapitole o erotických poměrech jsem uvedl, jak se osvědčuje skauting ve funkci síly a zájmu, který přenáší mladé lidi šťastně přes »nejhorší« léta. Musíme k tomu ovšem dodat na tomto místě, že skauting koedukační přinesl skutečnosti někdy opačné. Přišlo se na to, že není ideálnějšího prostředí pro seznamování a zamilování dvou mladých duší než právě prostředí oddílu, kde se objevuje sklon k osamocování dvojic právě tak, jako v každé slušné společnosti, a že ovzduší lesních samot, nočních tišin kolem táborového ohně poblíž wigmamu s hvězdami nad hlavou je nad míru příznivé těmto vrozeným tendencím. Staly se i případy pobuřující, a ty rozhodně zbystrily pozornost rodičů i »zodpovědných činitelů«. To bylo hlavní příčinou toho, že pí. Herbenová vznesla protest ve Svazu, a v zápětí byl koedukační skauting zakázán. Nezdá se, že by to mnoho pomohlo: Těm, kteří v koedukačním skautingu nacházeli možnost styku, a kteří nešli v gnósi až do důsledků, o nichž se nemluví, těm se uškodilo. A ti, kteří mají absolvováno několik táborů z minulého zlatého věku bratrské a sesterské soudržnosti, ti se sejdou vždycky, budou-li chtít — žádné přeřady jim v tom nezabrání. Vždyť je známo, jak se to praktikuje: Vůdce samostatného oddílu pohlaví mužského rozhodne, že se pojedje do Berouna. Vůdkyně samostatného oddílu dívčího určí, že se pojedje na Karlův Týn. A věřte, jenom náhoda a ruce Prozřetelnosti způsobí, že se oddíl skautských mládenců sejde s oddílem skautských panen v hospodě u sv. Ivana.

Studentky-skautky? Bylo jich dříve víc, než nyní. A je to jedna z nejpotřebnějších věcí pro studentku: Býti donucena po celotýdenním vysezení v lavičích prožít den v přírodě ve společnosti kolegyní skautek, jimž je vzdáleno vše tragické, a jimž je radostí zasmát se a protáhnout údy v slunci a volném prostoru. Proto by bylo žádoucí, aby studentek-skautek bylo víc.

Studenti-skauti dnes? Organisování podle všech pravidel bývají převážně kolouši, žáci z nižších tříd. Ve vyšších nastává obyčejně individualisace, a buďto se začíná divočit, nebo se toho zanechá jako hříchu mládí, anebo se takový sektán-septimán vrhne do věci vášnivěji, než dříve. Pozadím toho bývá obyčejně

vůdcovská kariéra, která není k zahození. Větší počet bychom dostali, kdybychom přiřadili k počtu organizovaných ty, kteří žijí volně celkem v duchu skautingu: Někteří z nich se blíží typu »skautů divokých«. Tato zajímavá species je však téměř výhradním právem vrstev nestudentských, a proto zde o nich psátí nebudu.

JUDr. František Čeřovský:

Neprovedené osvobození.

V popřevratové osvobozovací ideologii zapomnělo se na jedno důležité osvobození. Jsou to různé společenské a dokonce vědecké předsudky, z nichž nejpalcivějším a nejvíce tíživým jest předsudek proti homosexualitě; pod jeho kletbou dosud trpí silná menšina odlišného sexuálního založení.

A přece se jedná o kulturní čin dalekosáhlého významu, neboť křivda, která se děje vyděděncům plného a radostného vyžití, je tak veliká a křiklavá, že se rovná úplně středověkým předsudkům proti čarodějnicím a kacířům. Není nadsázkou, jestliže veřejně prohlásím, že jde o jeden z největších justičních omylů.

Dnes je ve vědeckém světě podstata věci již dlouho rozluštěna. Nejde o zločinnost, o výron zvrhlosti a zkažených mravů, nýbrž o přirozený projev vnitřního, vrozeného, biologického, konstitutivního založení, které nelze nikomu přikládati za vinu. (Na slovo vzati znalci: Krafft-Ebing, Hirschfeld, Bloch, Steinach, Rohleder, Havelock Elis, Albert Moll, Aug. Forell, Carpenter, Raffalovich.) Viniti, trestati a z lidské společnosti vylučovati člověka takto přírodou založeného jest něčím tak absurdním, jako trestati hluchoněmého, daltonistu nebo duševně chorého.

Problém tento jest jedním z nejpalcivějších problémů vědeckých i společenských a to pro svou praktickou a živou spojitost s denním životem. Nelze se mu déle vyhýbatí a oči před ním zavíratí, což se až dosud děje z bázně před prozrazením u osob interesovaných, z odporu a hnusu většiny normálně cítící, z pohodlí a netečnosti neinteresovaných, v každém případě z nějakého předsudku, omylu a osudného nedorozumění.

Není účelem tohoto článku líčiti příčiny, podstatu a dosah problému. Informací o tom poskytne celá řada spisů. Dnes chci jen jako praktický právník poukázat na nutnost a akutnost co nejrychlejšího osvobození z tohoto předsudku, prokázat jeho absurdnost a doložit to příklady z praktického života.

Pro nás je směrodatným fakt, že toto konstituční založení opravdu existuje, že jím trpí veliké procento lidí všech vrstev společenských, že žádná rodina není jista před tou náhodou, nemá-li ve svém středu podobně založeného, nezaviněně a skrytě typického člena. V zakletí neblahého předsudku je v první řadě náš trestní zákon, dále všecko veřejné mínění, úřady, tisk, všude vládně založená desorientace, úžasná tma, a vítězí instinktivní odpor většiny.

Především nutno provést reformu trestního zákona v § 129. tr. z. Akci k tomu zahájil jsem již v r. 1919 v »Právníku« článkem: »§ 129. tr. z. Příspěvek k naléhavé reformě trest. zákona.« Podnětem k tomu byl tragický případ z mé praxe, kdy velmi, řádný, inteligentní a spořádaný státní úředník, obžalován a odsouzen byv pro tento § k trestu několikaměsíčního žaláře, dal přednost sebevraždě před výkonem trestu. Případ mne donutil k studiu problému a k zmíněnému zakročení o reformu. Od té doby však nepřišlo se ani o krok ku předu, naopak jeví se v poslední době v praxi znatelná reakce ve směru nepříznivém, jak se o tom níže zmíním. Zatím, co ve velké většině kulturních států (je to Francie, Italie, Belgie, Holandsko, Rusko, Japonsko, Čína, Portugalsko, Španělsko, Rumunsko, část Švýcar, Jugoslavie, Turecko) je již dávno provedena reforma zrušením trestnosti homosexuality, u nás se nejen na ni marně čeká, ale justice jde přísnější a falešnou cestou. Veřejnost nemá ponětí,

jak palčivým a tíživým jest tento trestní předpis pro celou řadu lidí, jak veliké zlo a utrpení přináší nevinným a bezbranným lidem. Od té doby, co jsem zakročil v »Právníku« 1919 o reformu trestního zákona, obrátila se ke mně veliká řada lidí trpících pod kletbou § 129. tr. z. o právní pomoc a radu, měl jsem nejlepší příležitost poznati, že reforma je v zájmu čistého lidství, kultury a spravedlnosti. V zájmu těchto hodnot je stejně naléhavou a nutnou, jako všechny jiné reformy, zákony a novely, jichž jsme v popřevratové osvobozovací ideologii již takovou řadu překotně narobilí a ohledně nichž rozhodovaly spíše důvody politických stran než pravá osvěta, humanita a ideály lidství.

Jedním z motivů trestnosti homosexuality je t. zv. veřejné mínění, nebo-li t. zv. zdravé citění lidu. Veřejné mínění však se vytvořilo postupem času jen pod vlivem trestného paragrafu. Nebýtí dnes paragrafu trestního zákona, daleko by nebyl odpor veřejného mínění proti onomu založení tak veliký. Vždyť odpor ten vychází namnoze z nevědomosti, neinformovanosti, z pohodlí, bezradnosti širokých mass. Německý právník Hein Beier r. 1912 napsal. »Je velmi povážlivým zakládati právní vědu slepě na veřejném mínění lidu, neboť dějiny o pronásledování křesťanů, o kacířských soudech a čarodějnických procesech dokazují, že bylo velmi často na falešné cestě. Kdyby mělo zákonodárství odpovídati vždy mínění lidu, pak by podobné zjevy nikdy nevytvořily, neboť nikoli veřejné mínění, ale věda stavěla se proti nim. Není možno uznati, že by od veřejného mínění odvislá justice mohla učiniti nějaké pokroky. Nové ideje nevznikají v lidu, nýbrž v hlavách jednotlivců, odkud pak přecházejí ve formě hotových zákonů do právního vědomí lidu.« Speciálně o tomto trestním předpisu napsal Dr. Ernst Schweitzer z Berlína: »Při trestnosti homosexuálních styků jedná se v první řadě o ethickou a sociální otázku, zda pohlavní styky mezi dospělými muži v takové míře poškozují soukromé nebo veřejné zájmy, že tím lze omluviti útok státu na osobní svobodu individua.«

Nechme nyní promluvití praxi, aby vysvitla krutost a absurdnost trestního předpisu. Již výše zmínil jsem se o tom, že v poslední době místo zlepšení dostavuje se v praxi nepříznivá reakce. Osudným omylem, který prýští z neinformovanosti a z předsudku, postavil se asi nejvyšší zrušovací soud na to stanovisko, že trestáním homosexuálních styků napravuje se t. zv. poválečná znemravnělost, ač s tím homosexualita nemá vůbec co činiti, neboť jako zjev přírodní vyskytovala se vždy a všude, co svět světem stojí, a to i tehdy a tam, kde trestána byla smrtí. Jinak nelze vysvětliti přísnou nynější praxi, z níž uvádím tyto výstražné praktické případy:

V roce 1922 byl krajským soudem v Plzni pro § 129 tr. z. osvobozen 43 roky starý státní profesor, a to na základě moderního, věcného a spravedlivého znaleckého posudku. Znalci (Dr. Hegner a Dr. Valeš v Plzni) podali dobrozdání, že obžalovaný je nejen po choromyslné matce těžce duševně zatížen, že však i tělesný jeho habitus je změněn, že veškeré nálezy u něho svědčí o vrozené, nezaviněně psychosexuelní anomálii, která způsobuje u něho v sexuálním směru úplné vyloučení svobody vůle. Při tom konstatovali v nálezu, že vyšetřovaný je člověk čestný, vysoce inteligentní, povinností svých jako učitel úzkostlivě dbalý, velmi skromný a vede život samotářský, ba podivínský. Nejvyšší soud však rozsudek ten změnil a obžalovaného odsoudil k trestu 5 měsíců bezpodmínečně s tím odůvodněním, že prý »homosexuelní sklon je u obžalovaného tak hluboce zakořeněn, že pouhá pohrůžka trestem neodvrátí ho od páchání trestních skutků, že jedině výkon trestu může ho polepšiti.« Poněvadž pak správně orientovaní znalci ve shodě s moderními výzkumy lékařské vědy uznali, že založení je u obžalovaného vrozeno, že to je jeho normální přirozenost, nemůže býti ani řeči o nějakém polepšení, leč by dotyčný podle znalců »čestný a vysoce inteligentní« buď se oddal onanii, nebo byl po celý život zavřen v kriminále a tak se polepšoval. K takovým absurdním důsledkům

vede nesprávný předpoklad zákona a praktického rozhodování. To však není všechno: Nadarmo podal odsouzený žádost o milost, nadarmo podal mimořádnou stížnost pro zachování zákona, vytýkáje, že rozhodnutí o podmíněném odsouzení mělo být ponecháno první stoličce a že tím porušen byl zákon. Obžalovaný musel trest nastoupiti a odpykati, byl suspendován, důsledkem toho zbaven platu, a jen proto, aby nezemřel hladem, bylo mu ponecháno výživné z milosti několika set Kč měsíčně, při tom pak mu ještě bylo odpočteno toto výživné za dobu, kterou prodlel ve vězení, neboť prý tam požíval státního zaopatření!

V jiné trestní věci krajského soudu v Hradci Králové odsoudil letos soud dva zachovalé živnostníky pro § 129. I. b tr. z. bezpodmínečně na 3 měsíce, nejvyšší soud zamítl zmatečnou stížnost, opírající se o to, že měl být zkoumán duševní stav obžalovaných, a zamítl též odvolání co do bezpodmínečného trestu s tímto odůvodněním: »Vzhledem k tomu, že obžalovaní trestné činy páchali po značnou dobu, a v opětovných útocích, a vzhledem k vývodům zmatečnou stížnosti samé nutno mít za to, že jejich sklon k nepřirozenému ukájení pudu pohlavního jest tak hluboce zakořeněn, že nelze očekávat, že by pouhou vyhrůžkou trestu bez skutečného jeho výkonu mohlo polepšení obžalovaných býti docíleno.« Toto rozhodnutí, obsahující téměř doslovné odůvodnění jako rozhodnutí dříve citované, dopouští se stejného omylu o účelu trestu a svědčí o konstantní přísnější nové praxi a reakci k horšímu, nad to pak ještě zneužívá upřímného přiznání se obžalovaných k vrozenému založení k motivaci bezpodmínečného, přísnějšího potrestání, jako okolností přitěžujících, ač se tím obžalovaní hájili za účelem vyvolání znaleckého posudku. Tady je už možno mluvit o zjevném, formálním justičním omylu.

Tato praxe nejvyššího soudu, jsouc direktivou — třeba nezávaznou — celé justici, vnáší zmatek i do poslední řady informovaných, liberálně a humaně naladěných soudců a pak opravdu to stále zápolení obhájcov s předpokladem či neinformovaností, s náladou a dobrou vůlí soudcovou je prací Sysifovou. Jsou případy, kdy soudce zahajuje líčení pro § 129. t. r. s netajeným hnusem a odporem k obžalovanému, mluvě veřejně o pokažení žaludku, kdy rozezleně vytýká obžalovanému, proč »toho svinstva nenechá, když je dost ženských na světě«, a tu po takových zkušenostech jako obhájce u soudních přelíčení mívám vždycky u obžalovaného dojem štváné a lapené zvěře, která je zvolna a s rozmyslem ubíjena v léci.

Poněkud citlivě, humanitě a vyšší spravedlností nakloněné svědomí soudcovi ochrání se před případnými výčitkami domněle příhodným refugiem, kterým jest dnes podmíněné odsouzení, a také se dnes ve většině případů odsuzuje podmíněčně. Domysleme však důsledek a sledáme novou absurdnost. Tendenci podmíněného odsouzení je polepšení vinníkov, docílené hrozbou výkonu trestu. Při činech homosexuálních je však jakékoli polepšení přímo předem vyloučeno, neboť činy ty jsou výronem přirozeného, vrozeného citění, které se nedá žádnou pohrůžkou utlumiti. Touha po sexuálním vyžití, která je u homosexuálních stejně silná jako u heterosexuálních, je jen darem přírody a tato záhadná, mnohotvárná a rozmarná dárkyně života nedá se zastrašiti strašákem paragrafu. Pohrůžkou trestu docílí se nejvýše jen toho, že odsouzený bude opatrnější, že se uchýlí k zatvrzelé lži, přetvářce a lsti, že bude příště hřešiti tajně a s větším nebezpečím pro chráněnou většinu. Zde tedy ušlechtilá a nesporně účelná tendence podmíněného odsouzení úplně selže, mine se cílem a vede dokonce k opačným účinkům: Vychovává k jinému zlu, ke lži, přetvářce, vzdoru, podporuje tajnou prostituci. A že lež, přetvářka a vzdor podlamují občanské ctnosti a charakter, k tomu není třeba důkazu. Z dobrodiní stává se mimoděk zlořád.

Jsou však i jiné stinné stránky tohoto refugia. Nehledě k tomu, že dobrodiní může býti v případě zmatečnou stížností zvráceno

nejvyšším soudem, mohou si ho dopřáti zase jen ti šťastní odsouzenici, kteří jsou nezávislí a mají svobodné povolání. Je-li odsouzen úředník ve veřejné službě, následky třeba podmíněného odsouzení stihnou ho v řízení disciplinárním. V každém případě vědomí nezaslouženého trestu a nezasloužené hanby vychovává postiženého v zatrpklosti a nenávisti k zákonům, veřejným opatřením. Mohl bych předložit celou řadu zoufalých dopisů, které jsem od takových odsouzených dostal.

Přirozeným důsledkem paragrafu 129. tr. z. rozšiřuje se předpoklad a omyl i na činnost policie, státního návladnictví a všech úřadů, které přímo či nepřímo ve věci rozhodují. V říjnu 1919 upozornil jsem v »Československé republice« na nutnost jiného postupu v té věci u naší policie. Napsal jsem, že zájem Prahy jako velkoměsta vyžaduje, aby policie byla řádně o problému informována a orientována, neboť se vzrůstem Prahy a přílivem žvlů z cizích velkoměst komplikuje se i u nás otázka mravnostní policie a ocitá se na jiném bodu, než byla v době, kdy Praha byla provinciálním městem. Navrhoval jsem konkrétně, aby podle vzoru jiných měst, na př. Berlína, byly přikázány zvláštnímu, speciálně vyskokolenému úředníku mravnostní policie všechny případy s homosexualitou souvisící z celé Prahy bez ohledu na nynější rayonování. Při nepatrném individuálním zlepšení zůstalo však v celku vše při starém, a vlivem této neinformovanosti dochází dosud k trapným a přímo tragickým příhodám. Věc je ponechána čiré náhodě rozhodujícího úředníka či strážníka, záleží na tom, jak je týž informován, často rozhoduje libovůle, odvislá buď od instinktivního odporu a hnusu proti postiženým, nebo od správné orientace, citu a porozumění pro nešťastníky.

Věc má nesmírnou důležitost při potlačování vyděračství, které je nejotravnějším a nejzhooubnějším plodem § 129. tr. z. Na tomto poli byla by činnost správně informované policie pravým dobrodiním pro veřejnou bezpečnost a pro interesované nešťastníky. V Praze existuje celá horda řemeslných vyděračů, kteří řemeslně těží z neblahého paragrafu a jeho nejasností. Vyděrači znají tíhu jeho i jeho nedokonalost a využívají velice směle těchto okolností pro své nekalé řemeslo. Vyšlo na př. v jednom případě na jevo, že v sousedním Brně existovala celá organizace na výškolení vyděračů, která pak vysílala své adepty do Prahy na lov a na lup. Jindy vypravují se z Prahy celé organizované výpravy několika vyděračů do venkovských měst na takové lupičské výpravy.

Nešťastní postižení jsou pak vydání úplně v šanc těmto lotrům, neboť jsou proti nim následkem nesprávného předpokladu a zakročování policie úplně bezmocní. Dovolá-li se totiž někdo policie proti vyděrači, je přirozeným toho následkem, že vyděrač hraje uraženého, a aby paralysoval udání, obviní vydíraného z homosexualního útoku. Policie pak jedná pravidelně s oběma stejně, hází je do jednoho pytle, vyděrač i vydíraný putují do vazby na pověstnou »čtyrku« nebo k soudu. Vyděrač tento postup zná a proto při svém útoku obyčejně zdůrazňuje: »Mně je to jedno, budu-li zavřen, ale vám to snad jedno nebude!«

Mohu uvést tyto zaručené doklady ze skutečnosti: Zachovalý vyšší státní úředník na své ranní cestě do úřadu stal se předmětem vyděračského útoku a dovolal se ochrany policie. Důsledkem byl, že, obviněn by od vyděrače, putoval s ním místo do úřadu do vazby na policii a odtud k trestnímu soudu, kde pobyl několik dní a okamžitě byl suspendován.

Legionářský kapitán, vyznamenaný v revolučních bojích za naši samostatnost, povaha skromná, čestná, přímá, ale hrdá, byl postižen stejným osudem. Když se dovolal ochrany policie proti vyděrači, stal se z napadeného obviněným a dostalo se mu údělem trestní oznámení, propuštění z místa. Z lítosti, trpkosti a hrdosti odešel z našeho státu do ciziny, kde pověstný paragraf neexistuje.

Stal se případ, že policie z neinformovanosti vpadla za dne do

jedné z předních kaváren, tam na pouhý poukaz prstem jistého udavače pozatýkala celou řadu hostů klidně sedících u kavárenských stolů, a tito byli nuceni trávit několik dní ve vazbě.

Mohl bych citovati více a dále. Mnohdy by bylo stačilo pouhé napomenutí, výstraha, správné informování policie, ale věc žene se pravidelně podle litery zákona do krajnosti, vydíranému hrozí vazba, kriminál, ztráta existence, nehledě k hanbě v rodině a ve veřejnosti. Že za takových okolností nesprávným zakročováním policie způsobuje nebo zveličuje se jen veřejné pohoršení více, než ten který případ sám o sobě byl by vyvolal, že málokterý interesovaný odváží se pak dovolávat se ochrany policie, že vyděračství k hanbě bezpečnostních poměrů vesele bují dále, je očividné.

Pod vlivem paragrafu a předsudku jest i rozhodnutí správních úřadů, hlavně našeho ministerstva vnitra v roce 1923, kterým bylo zakázáno konstituování »Vědecko - humanitního spolku«, obravššího si za úkol »odstraňovati křivdu a zlo plynoucí z nesprávného pojmání podstaty t. zv. homosexuality, vědecky pátratí po pramenu zla, je odstraňovati a jemu ve prospěch lidstva a veřejného blaha odpomáhati«. Tak byl doslovně účel spolku vyznačen ve stanovách, podle stanov těch měla být činnost spolku rázu etického, kulturního, humanitního a vědeckého, a přece zemská správa politická a po ní ministerstvo vnitra konstituování spolku zakázaly z toho důvodu, že spolek »svým účelem, zařízením a činností jest protizákonný, dokonce státu nebezpečný, neboť prý jest nebezpečí, že zařízení a činnost spolková přispějí k šíření a páchání trestního činu podle § 129. tr. z., že dokonce ohrožují veřejné zdravotnictví a blaho«. Toto ohrožení spatřuje rozhodnutí v obavě, že by spolek »mohl pěstovati homosexualitu«.

Uveřejňuji bez dalších poznámek, neboť očekávám pevně nápravu tohoto nesprávného odůvodnění u nejvyššího správního soudu, k němuž byla stížnost proti zákazu podána a dosud není vyřízena. Zatím jen uvedu vědecký protídůkaz, že vrozenou variaci pohlavnosti není možno pěstovati jako nějakou rostlinu či kanára právě tak, jako nelze pěstovati nějakou konstituční vadu na př. hluchoněmotu, daltonismus, rudé vlasy, nebo nějakou jinou vrozenou poruchu vývojovou.

Shledává-li rozhodnutí činnost spolku v tom, že prý spolek »schvaluje homosexualitu«, tu nehledě k naivnosti tohoto náhledu, je tu zase ten osudný circulus vitiosus. Až bude § 129. tr. z. zrušen, pak také automaticky nebude činnost spolku státu a veřejnému zdravotnictví nebezpečnou.

Pod vlivem předsudku stojí i úřady, které rozhodují o cestě disciplinární. Měl jsem případ, kde ředitelství dráhy následkem odsouzení odňalo malou pensi beznohému ubožáku, bývalému zřízcení v pensi, jemuž kdysi vlak přešel obě nohy, měl jsem případ, že zemská školní rada proti okresní školní radě pensionovala učitele, ač byl v cestě trestní osvobozen.

Všude, kde má se rozhodovati o případech s homosexualitou nějak souvisících, vládní úplná zaujatost. Za zmínku stojí nesmírně obtížná trnitá cesta, spojená s intervencemi u všech možných úřadů v podobných kausách, kdy nutno referenty dlouze a namáhavě informovati za cenu jisté osobní odiosnosti, jindy není taková intervence bez přidechu komiky, neboť debaty a vysvětlování vypadají mnohdy tak, jako sexuální poučování dorůstající mládeže.

Bohužel jest pod vlivem předsudku a v jeho zakletí i naše věda, dokonce věda lékařská. Nemáme dosud ani jediného přísně vědeckého díla a učebnice o tomto problému ani po stránce lékařské, právnícké či sociologické, zatím co cizí národové mají o něm tisícistránkové folianty.

Jen tak se ovšem mohlo státi, že universitní učitel a první soudní lékař ve svém znaleckém posudku o homosexualitě se vyslovil jako o »výstřelcích pohlavního života, která se vyskytuje jen ve velikých městech«, člověka nesporně homosexuálně od-

narození založeného přímo káral, ironisoval a ironicky doporučoval zbavití jej svobody posláním na Pankrác, »kde prý ho napadnou jiné myšlenky, než na abnormální ukojení pudu pohlavního a bude hleděti, aby z Pankráce se dostal co nejdříve domů.« (Případ zemského trestního soudu, posudek prof. Slavíka.) Marně jsem již jednou varoval a navrhol, aby za soudní znalce v sexuálních abnormitách přibrání byli školení sexuologové a psychiatři (»Tribuna« z 23. dubna 1924). Jen tak se může státi, že lékař radil postiženému, aby se za účelem domnělého vyléčení oženil, netuše, že tím páše na společnosti a potomcích z takového manželství přímo zločin.

Má-li věda lékařská státi ve službách humanity a osvěty, nemá býti služebnicí předsudku a pověry, nemá býti u nás soběstačnou. I jinde v jiných oborech jeví se vliv předsudku.

Pod neblahým vlivem předsudku stojí valnou měrou i naše žurnalistika. Málokde najdeme světlý moment. Místo poučování, šíření pravé znalosti o tomto problému, místo odstraňování pověry a zlých stránek předsudku, místo politování a pochopení pro tyto vydědence života, najdeme namnoze netečnost, často i zvědavou sensacechtivost, dokonce vlichocování se širokým massám líčením sensačních, lehtivých podrobností, aby se podráždila lidská zvědavost a nízké sensacelačné pudy širokého publika. Tak tomu bylo neomluvitelně a neodpustitelně v známém případě homosexuelní učitelky t. zv. mužatky V., kde část žurnalistiky přímo se pásala na choulostivých podrobnostech a mukách nešťastnice a se svolením policie je rozvláčně publiku sdělovala. Jindy jsem byl nucen upozorniti redakci jistého denníku na to, že list pod opovržlivým titulem »Nemravná společnost« plnými jmény uveřejnil policii pozatýkané zachovalé občany a náležitě článkem přibarvil, nic nedbaje toho, že osoby ty vystavuje pranýři nezasloužené hanby a nebezpečí existenčního zničení.

Teprve v poslední době ke cti našeho tisku svítá a počínají se sporadicky objevovati v listech články vážně se problémem obírající. (»Českoslov. Republika« v roce 1922 měla v říjnu zvláštní anketu, »Tribuna«, »Rudé Právo« a j.) Není pak divu, že předsudek šíří se i na celé veřejné mínění, které stojí úplně pod vlivem trestního zákona. Není sporu o tom, že stanovisko veřejného mínění se změní, až bude změněn trestní zákon. Pak bude nutno celou záležitost pokládati za sanctissimum privatissimum každého jednotlivce, jak tomu je u nás lidí normálních, a jak tomu také býti má, pokud jen nebude ohrožen takový zájem, který je chráněn i u normální většiny.

Dnes však celá řada postižených všech vrstev společenských — a je jich značné procento a lidé vynikajících kvalit — žije v ustavičném strachu před stálým bičem prozrazení, hanby, trestu a existenční újmy. Nejen že je jim od přírody a pod touto vyhrůžkou odepráno plné a radostné vyžití života, je život jejich životem ustavičně štvané zvíře. Duševním produktem této stále hrozby je pak zakřiknutost, zaleknutost, nedůvěra a pasivní resistance k ušlechtilým cílům lidské společnosti, odpor a negace k pozitivní práci, politováníhodná zbabělost a necht k životu. Proti tomuto předsudku a útisku stojí tito vydědenci slabí a úplně bezbranní, neboť nikde, namnoze ani ve své rodině nedojdou pochopení a zastání. O štvání veřejnosti mohu citovati skutečný případ, že jistý civilní fanatický zastávce mravnosti z vlastní iniciativy obral si za úkol pronásledovati homosexuelní osoby, stíhal je v jejich tajných shromážděních, volal na ně policii, a prováděl tak z politováníhodného omylu domnělou mravnostní očistu, aniž by měl tušení, co tím způsobí zla a neštěstí.

Je nejvyšší čas provésti i tento akt osvobození, na který se zapomnělo. Reformu trestního zákona nutno provésti co nejdříve, neboť křivda, vyšlá z kletby pověry a předsudku, která se denně děje, je nenahraditelná a neodčinitelná, a lidská společnost má na svědomí každý den, ba každý okamžik této veliké křivdy a bídného ponižení.

Literatura a umění

Cursor:

Karl Kraus: Wolkenkuckucksheim.

Poněvadž jsi se odvrátil od země,
odvrátí se země od tebe.

Strindberg.

Krausova tragédie »Poslední dnové lidstva« dotýká se na několika místech problému, jež i v ostatních dílech Krausových lze nalézt velmi často, problému vlivu civilizace a jejích průvodních zjevů v poměru člověka ke zvířatům a celé přírodě vůbec. Jmenuji pouze namátkou báseň »Der Bauer, der Hund und der Soldat«, odu »Gebet an die Sonne von Gibeon« a z »Posledních dnů« scénu, v níž vystupují koně potopení hrabětem Dohna. Počet těchto poukazů dal by se libovolně rozmnožit.

Krausova láska ke zvířatům není, jak by se mnohý mohl domnívat, výhradně misanthropického původu, není pouze rubem jeho anthipathie k lidem. V tom případě byla by pouze jakousi reakcí a něčím odvozeným, ve skutečnosti však vyvěrá z průměrného, bezprostředního vztahu Krausova k celé přírodě a tím teprve i ke zvířatům. Dokladem toho je jeho úzký vztah k rostlinám, ke všemu živoucímu, ano ke všemu přirozeně jsoucímu vůbec, bez něhož není básníka.

Starozákonný mythus mluví o prvních lidech, kteří pojedli se stromu poznání a obdrželi tím schopnost, rozeznávat dobré a zlé a tím i schopnost svobodné volby. Jejich bezprostřední naivní poměr k přírodě přestal, mezi ně a přírodu vstoupil jako prostředník duch, zkoumající, co je dobré a zlé, t. j. prospěšné a neprospěšné. Na místo pudově příčinných úkonů nastoupilo jednání promyšleně účelné, jímž se člověk vědomě probíjel ke svému prospěchu, nečekaje, až příroda jej k němu přivede.

Celý vývoj civilizace není než stálým sesilováním prospěchářství a rozmnožováním prostředků, jimiž mu lze sloužit. Celá technika, jejíž cíl byl charakteristicky vytčen v »podmanění přírody«, není než výrazem plemenného prospěchářství. Ale téměř se zdá, že během doby ono technické snažení se stalo samoúčelem, jako tyranovi je samoúčelem moc. Poněvadž konečný cíl, úplné ovládnutí povrchu zemského, dosud se jeví v dálce (ve skutečnosti ovšem v nekonečnu) a naproti tomu jednotlivec je solidární s celou společností ve snaze po jeho dosažení, neptaje se, zda on sám se ho dočká, stává se, že jeho život, ano život celých generací, je vyplněn tímto problémem, dosažením pozemské všemohoucnosti, takže pro nic jiného, hlavně pro vnitřní děje přírodní, není času ani zájmu. Z toho vzniká mentalita moderního člověka, jehož neharmonický zjev v přírodě je jen z této retrospektivy pochopitelný.

Je zbytečno mluvit dnes o imperialismu či militarismu jednotlivých národů, neboť obé jest v podstatě aktuální formou onoho prospěchářství, jež spěje intenzivně k civilizaci jakožto k prostředku k moci a tím tedy k moci samotné. Z té příčiny je civilizace nebezpečím a sice nebezpečím pro všechny národy, poněvadž všechny k ní spějí. Konflikty v podobě válek jsou pak nevyhnutelné, poněvadž metafyzická vůle k moci nad celým povrchem zemským znamená v praxi vůli k moci nad lidstvem, jež je roztrženo v mnohé národy, z nichž každý je vůli k moci ovládnán, byť i jen prostředně tím, že spěje k civilizaci. (Poukazují na »žluté nebezpečí«, jež vzniklo okamžikem, kdy žlutá rasa se počala civilizovat.)

Z hlediska, jež tu bylo naznačeno, dlužno, jak myslím, nazírat na Krausův boj s technikou a tudíž i na jeho »Wolkenkuckucksheim«, v němž je znázorněn konflikt mezi řádem lidským a přírodním a sice v říši ptačí. I v tomto směru, jako i v jiném, je protějškem »Posledních dnů«, jež onen konflikt zobrazují ve světě lidském.

»Wolkekuckucksheim«, fantastická hra ve verších, je thema-

ticky vybudována na základě Aristofanových »Ptáků«, dochází však výš a dál než tato starověká fraška, pojímajíc do sebe zásadní problematiku přítomné etapy lidských dějin a rozšiřujíc pole Krausovy satirické působnosti o okruh bajky. Jejím objektem je poválečné Rakousko republikánské a tím stává se opět protějškem »Posledních dnů«, v nichž je předvedeno Rakousko válečné.

V prvním dějství přicházejí na scénu dva athénští — málem bych napsal rakouští — dobrodruzi, Hoffegut a Ratefreund, kteří opustili své rodné město po zavedení republikánského zřízení a hledají nyní v ptačí říši příležitost, aby se mohli uplatnit jako silní jedinci. Svoji výřečností a nehorázným pochlebováním přesvědčí ptáky, že jim, ptákům, náleží vláda nad světem a pohnou je ke stavbě města, jež nazvou »Wolkenkuckucksheim«, v němž Ratefreund se stává králem. Aby se ptáci zmocnili skutečně vlády světa, poradí jim Ratefreund (podle vzoru u Aristofana), aby zadržovali obětní kouř, jež pozemšťané vysílají k bohům; tím učiní prý od sebe závislými i bohy i lidi, ježto lidé nemohou žít bez bohů, tito ne bez obětního kouře. Ve druhém dějství město je již postaveno a na scénu přicházejí různá individua ze země, v první řadě žurnalista, po něm pak básníci, jasnovidce, ornithosof (napodobenina anthroposofa), psychoanalytik s nezdrárným synem, úsporný komisař od svazu národů. Konečně objevuje se posel bohů, bohyně Iris, jež se chystá sletět na zemi a požadovat od lidí, aby opět obětovali bohům. Ratefreund jí za pustých vyhrůžek sděluje, že ptáci kouř nepropustí, dokud bohové neuznají jejich navládu, a po varovných slovech Iridy vypovídá Olympu válku. (»Nur immer feste druff! Zeus kommt zu Schaden! Die Kron' ist mein. Wir sind von Gottes Gnaden!«)

Potud Kraus-Aristofanes. Třetí dějství odehrává se za stavu válečného. V podstatě je miniaturní analogií některých scén z »Posledních dnů«, při čemž plameňák představuje generála (Fleming von Fahrenfeld), kohouti důstojníky, vrabci mužstvo, supové státní dodavatele atd. Ptáci prohrávají a situace se rozuzluje příchodem kurýra z Athén, jež přináší dopis, jímž zahraniční úřad athénský varuje ptáky před Ratefreundem a Hoffegutem jakožto podvodníky, kteří z Athén utekli, nezaplátivše daní a pokusivše se o znovuzavedení monarchie. Po tomto odhaleni oba dobrodruzi odchází v doprovodu úsporného komisaře a ptáci se radují, že není více lidí mezi nimi. Hra se končí zpěvem skřívana, jež opěvuje mír.

I z tohoto stručného obsahu je vidět, že »Wolkenkuckucksheim« tvoří homogenní složku Krausova díla. Jeho význam spočívá v tom, že v něm Kraus básnicky zobrazil konflikt dvou řádů světových, přirozeného, zastoupeného zvířaty, a protipřirozeného, zastoupeného lidmi. Zobrazil jej, aniž tím mohlo, mimo novou uměleckou hodnotu, čehokoliv být dosaženo. Snad již v kterési chemické laboratoři nastupuje civilizace novou etapu, před jejímiž hrůzami světová válka se bude zdát pouhou hrou. Na svém postupu nedá se zastavit básníkem, jež sice vše předvídal, ale vzdor tomu byl volajícím v poušti civilizovaného světa, jež hodnotu vidí pouze v tom, co zároveň je zbožím, a jež, opustiv přírodu, její zvířata i květiny, sám jí byl opuštěn.

Příroda a práce

Charles Richet:

Učenci.

II. Co nutno učinit pro učence.

(Z knihy: »Le savant«.)

Toto je závěr mé knihy, výslovný, naprostý, nevývratný závěr, který vyslovuji se zhavou přesvědčeností a vším vášnivým záplem, jehož mé staré srdce je schopno:

Štěstí lidstva závisí na pokroku kultury.

Dlouho jsem se domníval, že to je banální, všední pravda, kterou při její evidentnosti by bylo ostudné podrobně rozebírat. Chyba lávky! Není to nic tak samozřejmého; neboť možno také tvrdit, že kultura vznáší do našeho života tak závažné prvky zla, že tím snad klidná hladina normálního života lidského bude na vždy rozrušena.

J. J. Rousseau prohlásil, že kultura činí člověka zlým. Někteří pessimisté tvrdí, že jej činí nešťastným.

Nuže, nejsou-li v tom mínění za jedno, znamená to, že se nerozumí dobře pojmu slova kultura.

Je to rozmach monstrosního militarismu, zorganizovaného vědecky na loupežný výboj a hromadné vraždění, který pohlcuje celé národy? Je to vítězství strojů s gigantickými továrnami, s mraveništi, v nichž tisíce horníků, kovářů, tkalců vykonávají bez přestání tutéž bezduchou a úmornou práci? Je to nepřičetný přepych velkoměst, v nichž se cynicky, vyzývavě roztahuje hýřivost, urážející chudé svou drzou okázalostí? Je to neslýchaný rozvoj velkých bankovních ústavů, této neblahé finanční internaciály, této chamtivé, tyranské, všemocné plutokracie, drtící v niveč skromné existence?

Zajisté, kultura nese s sebou někdy i tyto zavržení hodné důsledky. I ona, jako vše, co je lidské, může působit vedle dobrého také zlo. Zním vše, co působí zlého; ale vím také, že toho dobrého je přece jen více.

Jak tedy se jeví kultura? Neřeknu, jako nevím už který humorista, že se měří množstvím spotřebovaného mýdla a počtem poštovních známek připadajících na jednoho obyvatele. Tato rozmarná definice nevystihuje asi úplně a já bych spíše prohlásil za nejvýznamnější prvek kultury poznání.

Aby někdo byl kulturním člověkem, musí mít jisté znalosti sil, které námi vládou. Čím je zná lépe, tím je kulturnější. Dívoch neví o světě ničeho; my víme trochu více, třebaže velice málo. Vědět, že neštovice nejsou dílem hněvivého anděla zkázy, nýbrž infekční nemocí, je kultura. Pochopit, že zatmění měsíce je způsobeno tím, že zeměkoule zachytí sluneční paprsky a ne drakem, který jej pohltí, znamená, že se o krok vyšlo z barbarství; říci, že vzduch je těžký a je sloučeninou dvou různých plynů, je první stupeň duchovního pokroku.

Uděláme-li jednoduchou hypotézu a připustíme, že bychom dnes r. 1923 znali všechna tajemství, která budou znáti lidé r. 2923, za jedno tisíciletí, tedy bychom patrně byli mnohem kulturnější, než jsme dnes. Stejně jsou kulturnější lidé r. 1923 než současníci Leonarda da Vinci; stejně současníci Leonardovi byli kulturnější, než vojáci Agamemnonovi.

Kultura ovšem neznamená naprosto štěstí; místo aby lidé zužitkovali prospěšně vzrůst svých vědomostí, užili často možností, které jim přineslo vědecké úsilí, velmi zle. Kdyby aviatika měla sloužit jedině k bombardování měst, byl by to velmi neblahý vynález. Kdyby podnik chemie záležel ve výrobě vražedných plynů, schopných zničit v několika minutách celý pluk, byla by chemie prokletou vědou. Kultura tedy v pravém významu slova, totiž větší suma štěstí lidských bytostí, nezáleží ponze v poznávání ani v jeho zužitkování. Je třeba ještě něčeho. Je to, chceme-li, třeba že slovo je trochu opotřebované jakýsi mravní řád, vědomí solidárnosti a bratrství mezi lidmi; účta k právu.

A tak náš výrok: »štěstí lidstva závisí na pokroku vědění« je naprosto správný, avšak s výhradou důležité korektivy, že štěstí lidstva nezávisí jedině od pokroku vědění.

Bez znalostí věcí nás obklopujících není kultury; není bláhobytu; toť divošský život v plném rozkvětu své prvotní brutálnosti. Ale znalost sama nestačí, duchovního rozvoje musí být v praxi užito směrem dobra, ne zla.

Jinak řečeno, věda je nutnou, ale ne postačující podmínkou lidského štěstí.

Pochopiti něco, byť toho bylo sebe méně ze světa nás obklopujícího, je nezbytné pro největší sumu dosažitelného štěstí nebo pro nejmenší míru utrpení lidského. Škoda slov vlastně na dokazování takové banálnosti. Milovníci paradoxů třeba řeknou, že lidstvo bylo šťastnější za křížáckých válek, poněvadž to byla doba absolutního panství křesťanské víry; nebo za dob Ludvíka XIV., poněvadž králové tehdy platili za božské bytosti. Ale kdyby tito amatéři byli nuceni bydlet, jíst, šatit se a cestovat jako za dob poustevníka Bernarda nebo Ludvíka XIV., velmi by nařikali a si stěžovali. Jsme-li dnes na tom lépe, než naši otcové, je to proto, že věda učinila pokroky. Každý pokrok vždy je pokrokem kultury a proto přispívá k lidskému štěstí.

Věda postupuje se zarážející rychlostí a je přece ještě velmi mladá. Tales a Archimedes přes svou geniálnost nevěděli ničeho z toho, čemu se dnes vyučuje na obecných školách. Nejposlednější maturant zná spoustu věcí, o kterých Galilei neměl ani tušení. Od Franklina k Einsteinovi neuplynulo ani 150 let, a za 150 let jaký obrovský postup! Jaká změna všech vědeckých pojmů! Nebylo ani paleontologie, ani bakteriologie, ani fotografie, ani aviatiky, ani železnic, ani spektrální analýsy. Vědecká epocha lidstva není starší než 150 let. 150 let, čtyři lidské věky! Toť hotové nic.

A tento úžasný let se stále zrychluje. Postupujeme k poznání světa rychlostí řady geometrické, ne aritmetické. Možno tedy připustit, že jednoho dne, díky rostoucímu bohatství vědeckých poznatků, dosáhne člověk vlády nad hmotou, hrubou jako oživenou, nepřátelskou jako poddajnou, která jej obklopuje.

Ale věda skytá ještě více, než tuto svrchovanou duchovní rozkoš z poznávání. Dává nám nepředvídané, nečekané; odhalení některých ze zázračných jevů, jimiž to kypí a šumí kolem nás, a jichž bychom se nikdy logickou cestou nebyli nadáli. Naše chatrné poznávací schopnosti nestačí na obsáhnutí pravd, tkvících v podstatě věcí. Náš intelekt nedovede si představit předem ani nepatrný zlomek toho, co věda jednou vynese na povrch z hlubin záhad. Kdo by dokázal před padesáti lety předvídat telefon, bezdrátovou telegrafii, aviatiku, očkování seroterapií, chemické syntézy? A to jsme teprve na začátku. Naši vnuci uvidí ještě mnoho krásných věcí, jichž se dnes nemůžeme dohadovat.

Zanedbávati vědu jest tolik jako uzavíratí se velkým nadějším, odsuzovati lidi k jednotvárnému, věčně stejnému způsobu života.

Rád bych sdělil všem, kteří mne budou číst, to skálopevné přesvědčení, že posláním vědy je změnití od základů stav lidstva. Avšak, bohužel, nebož lidé nemají schopnosti, aby si představovali něco jiného než co jest. Všichni lpíme více méně na přítomnosti, neumějíce si pomyslit, že jednou bude vše jinak, že dnešní stav není věčný.

Avšak i když upustíme od takových dalekosáhlých a velkolepých výhledů do budoucna, můžeme už dnes určitě spoléhat na to, že mnohé, a hlavně to nejkrutější zlo, totiž nemoce, kletba každého jedince, bude účinně potíráno, ovládnuto a snad odstraněno. Kdyby lidé, ti omezení a zaslepení lidé, byli věnovali vědě desetinu, setinu a i jen tisícinu duševní a hmotné energie, kterou vyplývali na vedení válek, vypadal by svět zcela jinak než surový a divoký svět, v němž žijeme. Společnost lidská lišila by se od dnešní tou měrou, jakou se odlišuje mentalita profesora Cambridgeské university od mentality nějakého Papuána nebo Hottentota.

Ovšem, je absurdním požadovati tolik moudrosti po lidech. Nechme tedy člověku jeho velkou radost, přerozkošnou, po jeskynních předcích zděděnou radost z militaristických orgií, bitev, masakrů, drancování, torpédování. Když to je už jeho potěšením, těžko mu to vymlouvat. Snad i tak bylo by možno vhradit vědě současně malé místečko, ale to právě se neděje.

Tak bezmezná je hloupost a omezenost lidí, že jednají tak, jakoby o plodném působení vědy vůbec ničeho nevěděli. Neodvažují se tvrdit, že věda k ničemu není. Tak daleko přece nejdou. Ale konec konců je to tak, jako kdyby veřejně hlásali takovou neapostrophu; neboť co souvisí s vědou, přijde u nich v úvahu až na zcela posledním místě.

Nuže, co jiného je, než pohrdavě odmítati a zneuznávati vědu, neposkytne-li se učencům místo, na jaké mají ve vlasti, ve státě, ve společnosti plné právo?

Nelze přece oddělovati od sebe vědu a učence. Věda se nevyvíjí sama od sebe. Svá tajemství střeží zárlivě. Je nutno dlouho a úsilně na ni dorážeti, aby vydala i to nejmenší z nich. Co trpělivosti to vyžaduje! jaké houževnatosti! jaké intelligence! ba i jaké geniálnosti! Kdyby nebylo učenců na světě kdyby démon výzkumů nevníkal do duší několika jinochům, zašla by naše evropská společnost na samý obchod a války. Byli by vojáci a důstojníci, bankéři a úředníci, rolníci, horníci, inženýři, lékaři kupci, námořníci; ale všichni by se neochvějně pohybovali dále v týchž kolejích. Nebylo by pokroku. Lékaři by psali stále tytéž předpisy. Inženýři by stavěli stále tytéž mosty. Kupci by prodávali stále stejné zboží. Vojáci by se zabíjeli stejnými zbraněmi.

Anebo spíše by nastal rychle úpadek neboť společnost, která nepostupuje vpřed, propadá s osudnou nutností rychlé degeneraci.

A tak jsem dospěl k svému druhému tvrzení, právě tak evidentnímu jako první. Nic více a nic méně než:

Vědecké pokroky závisí na učencích.

A zas to je zcela běžná, banální, samozřejmá pravda. Co na tom? Nejde o podepření nějakého paradoxu, nýbrž o naprosto patrnou pravdu, která mluví sama za sebe a je sama sebou nesmírně jasna, ale tak krutě zneuznávána, že je nutno posvítit na ni, možno-li ještě více.

Aby mohl učenec pracovat vědecky, musí nejprve být živ. Nelze žádat po lidech, byt se u nich předpokládala sebe větší nezištnost, aby si volili zaměstnání, při němž věčně musí hladovět. Nuže, povolání učencovo neuživí dnes člověka. Nikde, leda snad v Americe, díky štědrým a inteligentním miliardářům, nikde pravím, neudělila naše tak zvaná kulturní společnost lidská ani prostředně slušných platů at mladým, at starším mužům, kteří se věnují čistě vědeckému badání a rozmnožují kulturní bohatství.

Ovšem, v universitních laboratořích, v chemických, bakteriologických, botanických vědeckých ústavech ředitelé, kteří jsou znamenitými učenci, jsou placeni. Ale tyto učenci jsou placeni jako profesori a ne jako učenci. Mohli by klidně zanechat všelikého badání, které nad to pěstují. Konají-li jen pravidelně své přednášky, nevystavují se nijaké výtce. Mohl bych jmenovati leckterého váženého a pilného profesora, který nevykonal nic samostatného. Byl úplně v právu. Bylo mu uloženo přednáseti o starých objevech, a ne dělati objevy nové.

Nuže, vyučování, třeba je užitečné, třebaže je nutné, není naprosto vědou. Je nezbytno vysvětliti studentům, jak se měří rychlost světla, jakým postupem se uhlík slučuje s dusíkem, jak podráždění pneumogastrického nervu zeslabuje srdeční činnost. Ale sebe dokonalejšími přednáškami o těchto věcech neobjeví se nové, netušené pravdy. Přednášíme-li r. 1923 správně a třeba i vzletně o tom, čemu jsme už učili r. 1920, 1919, 1900, přešlapujeme na jednom místě. Je nutno postupovat, neboť objevy, jež nutno teprve učinit, jsou nesmírně důležitější, než objevy už vykonané.

Nuže, chceme-li, aby byl pokrok, musíme poskytnout učencům možnost práce. Nutno jim zajistit ne jen pracovny vybavené všemi nezbytnými přístroji, nutno jim především sluš-

nými platy zabezpečit živobytí. Třeba jim také přidělit dobře placené pomocníky. Slovem, nutno založiti vědecké, neodvislé, svéprávné ústavy, jich jediným posláním bude čisté a nezištné hledání pravdy.

Inženýři, lékaři, advokáti, profesori, lékárníci, důstojníci, bankéři mají povolání, které jim stačí k živobytí. Ale přes všechno své vzdělání nejsou učenci, neboť povolání zabírá jim nejlepší část jejich času. Mohou se tedy obírat vědou jen jaksi úkradkem, ve svých volných chvílích.

Věda si však žádá větší oběti. Nechce se sdíletí. Vyžaduje, aby někteří lidé jí zasvětili celou svou existenci, všechno své nadání, všechnu svou snahu a pracovitost.

Z nejistoty každého badání, z jeho nezpůsobivosti obohatit badatele, plyně že učenci se mohou věnovati náležitě svému dílu pouze tehdy, poskytne-li se jim zabezpečené živobytí a náležitá pracovní výzbroj.

Je to tak neobyčejný utopistický, nepravděpodobný návrh, žádat, aby byl zřízen sbor učenců s výhradním posláním pracovat pouze vědecky?

Zdá-li se naší šablonovité a neenergetické bojácnosti tato reforma příliš ráznou, necht aspoň jsou někteří profesori osvobozeni od přednášek a ostatní profesorské činnosti při ponechání jich v jejich laboratořích.

Nejde o žádné odstranění přednášek a cvičení. To by bylo nesmyslem, skoro zločinem. Jde pouze o to, aby vedle učitelských stolic byly zřízeny výzkumné ústavy, neudělující žádných akademických hodností, neznající ani přednášek, ani seminárních cvičení, ani kursů, ani diplomů. Učenci, kteří by za pomoci svých asistentů řídili tyto vědecké pracovny, měli by vědecké badání a výzkumy za jedinou svou povinnost.

Zavedení této úžasné snadné reformy nevyžadovalo by valných finančních obětí. V každém případě byl by to výdaj velmi výnosný. Aplikováním vědy na průmysl národy bohatnou; věda jim pak vedle slávy přináší ještě materiální zisk.

Učenci ovšem budou vždy. Badatelská geniálnost nezmizí ze světa. Slavné objevy vzaly vznik v chudických pracovnách, v chatrných komůrkách všeho postrádajících. Pasteur, Würtz, Berthelot, Claude Bernard dobyli světa s velmi ubohou materiální výzbrojí vědeckou. Bohaté vybavení laboratoře nezařučuje již proto nutně vynález. Ten vyžaduje lopoty, houževnatost, geniálnosti muže, který o něm pracuje. Genius se ovšem nedá vypěstovat. Co však aspoň je možné, a co se má udělat, je poskytnouti elitě mládeže příležitost proslavit se, má-li v sobě opravdu božskou tvůrčí jiskru.

Budu proto ustavičně opakovat se vším úsilím hlubokého přesvědčení, které úvahy jen potvrdily:

Budoucnost a štěstí lidstva závisí na vědě.

Tím hůře pro naši lidskou společnost, nechce-li pochopit tuto jasnou pravdu.

Doba a lidé

Lauri Pihkala:

Jak cvičí finští atleti.

Význačný úspěch finských sportovců na olympijských hrách v Paříži vzbudil zájem všech atletů o tyto poznámky finského žurnalisty.

Při výběru finských zápasníků pro olympijské hry jest pouze ten postup, že se od všemožných kandidátů žádá, aby se cvičili pro závod a že se všem poskytuje výhoda dostati lacino masáž.

Kandidáti pro olympijský team se tedy vyzvou, aby si uspořádali své soukromé záležitosti tak, aby mohli strávit, je-li to nutno, své prázdniny v olympijském roce na zvláštním cvičišti, kde tráví poslední dva nebo tři týdny před tím, než se vykoná poslední výběr mužstva. Cvičební tábor se řídí podobnými pravidly jako jsou cvičební zákony v amerických kolejích. Věk členů mužstva jest daleko rozdílnější, než tomu obyčejně bývá. v mužstvech jiných národů. Bývají v něm vysloužilci, kteří se vrátili na závodní dráhu po přestávce několikaletého poměrného odpočinku. Stenros, vítěz v posledním marathonském běhu, jest takovým příkladem. Začal běhat v r. 1906; přestal v r. 1916, vrátil se r. 1921, aby se cvičil pro pařížské hry. Zvítězil v marathonském běhu ve věku 37 let, což bylo ve skutečnosti jeho jediným pravým marathonským během v životě. Vysloužilci, kteří se vrací na závodní dráhu, soutěží jen v málo nebo v žádných závodech před olympijskými hrami. Šetří se a uchovávají si své nervy pro skutečnou zkoušku.

Rozloučení se sportovní kariérou a pozdější návrat jsou umožněny četnými příležitostmi, které poskytuje Finsko pro cvičení pod širým nebem. Prostředky k zachování zdraví jsou každému dosažitelné. V zimě jest to lyžaření — výborný všestranný cvik pro tělo, nohy i paže — které se může provádět od dveří každé chalupy. V létě jest tu běh napříč krajinou. Cesty posypané pískem nebo jemným štěrkem — skoro nikdy neštěrkované — poskytují velkolepou příležitost k běhu i tam, kde až dosud není atletických cvičišť.

Na venkově musí děti chodit denně několik mil do školy a ze školy. V zimě provádějí tuto cestu na lyžích. To jest základem zdravé a účinné přípravy k atletickému vývoji, který nastane později.

Metody cvičení, užívané ve Finsku, jsou utvořeny na základě přísného studia anglických a amerických metod, které byly ve Finsku prováděny od nepamětných dob. Americký vliv jest vidět hlavně z výsledků na zápasišti, a anglický vliv na závodní dráze. V řecko-římském zápasení má Finsko školu, která jest výlučně jeho vlastní školou.

Z finských metod tělesné kultury jest snad nejdůležitější parní lázeň. Již od dávné doby měla každá chalupa vlastní koupelnu, malou boudu s kamny. Tato kamna jsou prostě hromadou kamenů — hladkých, tvrdých kulatých balvanů, které leží na všech jezerních pobřežích. Tyto kameny se do žhava rozpálí a pak se polévají vodou, až se bouda naplní horkou, suchou, průsvitnou párou. Koupající se sedí na vyvýšené lavici, pokud možno těsně u stropu, a silně se potí. Když pocení přestane, a ne dříve, smyje se pot. Po parní lázni se poskytne kůži výborná reakce tím, že se tělo vystaví chladné sprše nebo ještě lépe chladnému vzduchu. Fin nezná většího potěšení než sedět nahý na čerstvém vzduchu, provádět po parní lázni silná tělesná cvičení a dáti působit chladnému vzduchu na přehřátou kůži. Není lepší ochrany před zimou. Taková »sauna« spojuje blahodárné účinky koupele a masáže; změkčuje svaly a zvláčňuje klouby. Fin obyčejně užívá »sauny« jednou neb dvakrát týdně.

Uhrnem se může říci, že metody atletického výcviku ve Finsku jsou tytéž, jakých se užívá v Anglii i v Americe, ve spojení s lyžařením a chůzí, s osobitými volnými cviky (vyjma činky a všechny cviky, při nichž se svaly jednostranně vyvíjejí), s koupelí sauna a finskou masáží. Finská masáž není ničím, není-li dokonalá. U porovnání s ní jest anglické tření pouhou hrou. Koupel sauna a masáž jsou výsledky těžkého cviku; před závoděním si vezme atlet masáž, aby si uklidnil nervy.

Zkrátka se při finském cvičebním systému věnuje více pozornosti individuální potřebě, formě a citění, než jest tomu obvykle jinde.

Dopisy

Vzdechy z důstojnického stavu.

I.

Pane redaktore!

Jako čtenář, vážící si seriosního týdeníku, nemohu pochopiti uveřejnění článku »Ještě vzdechy z důstojnického stavu« v 32. čísle »Přítomnosti«. Nechci věřit, že se stotožňujete s názory pana —Mi—, který všechnu bídu důstojnického stavu chce řešiti jednoduchým odstraněním těch několika legionářských »výsade« a který hází špinu po leg. důstojnících a jejich schopnostech. Ti legionáři již dostávají tedy »co proto« i v »Přítomnosti«!

Příznávám věcnost mnohých vývodů pana —Mi—, ale naprosto odmítám jeho otírání se o legionářské »parvenu«. Pisatel dokazuje, že sám se potřebuje odrakouštit — jinak by nemohl dojíti k tak jednoduchým závěrům o vině »legionáři okupovaného« M. N. O. a o inteligenci »favorisovaných« legionářů. Panu —Mi— neškodilo by, kdyby se trochu informoval o práci leg. důstojníků na patričních místech. Snad by pak přestal vyčítati těch několik legionářských let, které nám nyní předhazuje kde kdo!

Takovým způsobem se naše těžkosti neodstraní, spíše se jim znovu tříští důst. stav na různé skupiny, navzájem se potírající a závidějící si trochu toho trpkého chleba. Jen svorností a svědomitou, nehučnou denní prací na vybudování národní obrany můžeme dosíci časem ocenění své činnosti a zlepšení hmotných poměrů i duševní převahy čs. důstojnictva.

Odpustte, pane redaktore, ale nemohu jinak říci: — Tyto »vzdechy« by se lépe vyjímaly snad v »Nár. Demokracii« a v jiných časopisech podobného druhu, ale špatně zaznívají z »Přítomnosti« —

V úctě oddaný

K.

II.

Pane redaktore!

Otiskněte mi, prosím, v »Přítomnosti« těchto několik mých slov jako odpověď panu —Mi— na jeho vzdechy z důstojnického stavu.

Pane —Mi—!

Kritisujete čl. důstojnický sbor a rozeznáváte v něm podle vzdělání 4 druhy. Jeden takový druh jsou důstojníci legionáři, o nichž píšete: »...v jejich řadách zůstalo pohříchu velice málo inteligence. Řekněme si upřímně, že co do vzdělání jsou to většinou parvenu, lidé zbohatlí duchem, který jim měl býti propůjčen s vysokými hodnotami. Žel, že hodnost nepřináší inteligenci. A tak stojíme věru na rozpacích, kdo má co více doháněti, jestli tito, nebo »staří rakušáci.« — Kritika tato dopadla u Vás pro legionáře-důstojníky téměř paušálně tak bezohledně krutě, a řeknu nespravedlivě, že se člověk až zapotáčí.

Kdo jste, pane —Mi—? Kde jste byl, když tito sládkové, políři, šafáři a obchodní cestující odvážili se dělati revoluci? Proč jste tehdy nesnažil se za každou cenu přijít a zakřiknouti takovou revoluci, která lidí tohoto druhu vynáší na povrch? Proč jste nezakázal lidem tohoto druhu dělati revoluci?

Nevěděl-li jste v pravý čas o tom, co, kde a jak se děje, neb nebylo-li Vám z jakýchkoliv jiných příčin možno dílo těchto lidí překaziti, proč aspoň nyní se nepřesvědčíte, že většina, velká většina důstojníků-legionářů nejsou parvenu, nýbrž lidé s dostatečným předběžným vzděláním, kteří v ohromné většině chtějí vlastní dále sloužiti?

Vzpamatujte se, pane —Mi— a odvolejte svůj výrok! O. B.

LISTARNA.

Pan B. B., Prostějov. Ano, prosím, pan censor zabavil i nadpis i podpis onoho dopisu.